

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr 532/07
Zarządu Województwa Małopolskiego
z dnia 12 lipca 2007 roku

MAŁOPOLSKI PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA LATA 2007 – 2013

Ramowy program ochrony ofiar przemocy
oraz oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób
stosujących przemoc w rodzinie.

Kraków, 2007

OPRACOWANIE PROGRAMU

Zespół Zadaniowy ds. Opracowania Projektu Małopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2007 – 2013, w składzie:

- Małgorzata Głuszak – Koordynator Zespołu, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie
- SSR Maciej Czajka – Sędzia Sądu Rejonowego w Wieliczce
- kom. Izabela Dobkowska – Wydział Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie
- Małgorzata Nowobilska-Stanios – Krakowskie Towarzystwo Pomocy Uzależnionym
- Ewa Piskorz – Dyrektor Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień i Współuzależnienia
- Bożena Puchała – Kuratorium Oświaty w Krakowie
- Renata Samborska – Wydział Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego
- Jerzy Szczepaniec – Dyrektor Tarnowskiego Ośrodka Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy
- Jacek Tętnowski – Okręgowa Izba Lekarska w Krakowie
- Monika Wojnarowska – Biuro Pełnomocnika Zarządu Województwa Małopolskiego ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom

oraz eksperci spoza Zespołu Zadaniowego:

- Ewa Brzozowska-Bartosik – Kurator Okręgowy, Sąd Okręgowy w Krakowie
- Irena Kornelak – Wydział Duszpasterstwa Rodzin Kurii Metropolitarnej w Krakowie

SPIS TREŚCI

I.	WPROWADZENIE	4
II.	PRZEMOC W RODZINIE – PODSTAWY TEORETYCZNE	5
	2.1. DEFINICJA	5
	2.2. CYKL PRZEMOCY DOMOWEJ	5
	2.3. RODZAJE PRZEMOCY W RODZINIE – FORMY ZACHOWAŃ AGRESYWNYCH	5
	2.4. MITY I STEREOTYPY NA TEMAT PRZEMOCY W RODZINIE	6
	2.5. SKUTKI PRZEMOCY W RODZINIE	8
III.	PRZEMOC W RODZINIE W WYBRANYCH DOKUMENTACH MIĘDZYNARODOWYCH I KRAJOWYCH	10
	3.1. DOKUMENTY ONZ	10
	3.2. DOKUMENTY UNII EUROPEJSKIEJ	12
	3.3. PRAWO POLSKIE WOBEC PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE	13
IV.	DIAGNOZA PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE	16
	4.1. POZIOM OGÓLNOPOLSKI	16
	4.2. PRZEMOC DOMOWA W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM	17
	4.3. REALIZACJA ZADAŃ USTAWOWYCH	27
	4.3.1. REALIZACJA PROCEDURY NIEBIESKIE KARTY	27
	4.3.2. REALIZACJA ZADAŃ WŁASNYCH GMINY W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE	27
	4.3.3. DZIAŁANIA POWIATÓW W ZAKRESIE REALIZACJI USTAWY O PRZECIWDZIAŁANIU PRZEMOCY W RODZINIE	29
	4.3.4. DZIAŁANIA WOJEWÓDZTWA WOBEC PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE	30
	4.4. DIAGNOZA ZASOBÓW INSTYTUCJONALNYCH	33
	4.5. PRIORYTETOWE POTRZEBY I KIERUNKI DZIAŁAŃ	38
V.	ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	39
VI.	PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU	42
VII.	CELE PROGRAMU	45
VIII.	ODDZIAŁYWANIA KOREKCYJNO-EDUKACYJNE WOBEC OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE	60
	8.1. GENEZA	60
	8.2. ZAŁOŻENIA	60
	8.3. FORMY REALIZACJI I ZAWARTOŚĆ MERYTORYCZNA PROGRAMÓW ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH	61
	8.4. CELE I REZULTATY ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH	64
IX.	SPOSÓB REALIZACJI PROGRAMU, ZARZĄDZANIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA ORAZ ZASADY FINANSOWANIA	66
	SPISY ILUSTRACJI, WYKRESÓW I TABEL	68
	BIBLIOGRAFIA	70

I. WPROWADZENIE

Małopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2007 – 2013 jest realizacją art. 6 ust. 6 pkt 2 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zgodnie z którym do zadań własnych samorządu województwa należy „opracowywanie programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie”.

Zasadniczym, szerszym celem programu, do osiągnięcia którego ma pośrednio przyczynić się realizacja zadań zaplanowanych w programie, jest ograniczenie skali problemu i skutków przemocy domowej. Cele szczegółowe, bezpośrednio osiągnięte w programie, odnoszą się do całego systemu zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie. Program, opracowany przez przedstawicieli kluczowych instytucji i organizacji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej, stanowi strategię postępowania wobec problemu przemocy w rodzinie. Zakłada podejmowanie kompleksowych działań ukierunkowanych zarówno na ochronę ofiar przemocy, jak i na edukowanie osób stosujących przemoc i korygowanie agresywnych postaw i zachowań. W programie zaplanowano do realizacji zadania dla wszystkich szczebli samorządu terytorialnego, szerokiego wachlarza instytucji oraz organizacji pozarządowych.

W części opisowej programu zawarto podstawowe informacje na temat zjawiska przemocy w rodzinie, istotne dla planowania działań w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy. Przytoczone zostały również międzynarodowe i krajowe zapisy dokumentów prawnych odnoszących się do problemu przemocy domowej. W oparciu o obszerną diagnozę problemu przemocy w rodzinie w województwie małopolskim, opisującą skalę zjawiska, zasoby instytucjonalne oraz stan realizacji zadań ustawowych, związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, opracowano listę priorytetowych potrzeb i kierunków działań. Na podstawie wyników analizy materiałów zgromadzonych w procesie diagnozy problemu przemocy domowej, wyznaczono cele i zadania programu, sformułowane na poziomie ogólnym, umożliwiającym ich rozwinięcie i uszczegółowienie w programach powiatowych i gminnych, adekwatnie do dominujących w środowisku lokalnym potrzeb. Realizację zadań ujętych w programie zaplanowano w formie ciągłej, wskazano również źródła finansowania na poziomie ogólnym. Na potrzeby skoordynowanego zarządzania programem Zespół Zadaniowy ds. opracowania programu przekształcony zostanie w Zespół ds. wdrażania programu i będzie czuwał nad planową realizacją zadań.

Zakładając, że niniejszy program będzie stanowił wspólny strategiczny plan działań wobec problemu przemocy w rodzinie i będzie realizowany wielopoziomowo przez wszystkie instytucje i organizacje zobligowane do podejmowania działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie, oczekuje się, iż przyczyni się on do usprawnienia systemu przeciwdziałania przemocy, ograniczenia zjawiska przemocy i towarzyszących mu innych zjawisk patologicznych oraz poprawy kondycji małopolskich rodzin.

II. PRZEMOC W RODZINIE – PODSTAWY TEORETYCZNE

2.1. DEFINICJA

Przemoc w rodzinie, zwana także potocznie przemocą domową, to jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie na szkodę bliskiego lub zaniechanie działań koniecznych do ochrony zdrowia i życia osób najbliższych. Działania te naruszają prawa i dobra osobiste członka rodziny (osoby najbliższej, a także innych osób zamieszkujących wspólnie lub wspólnie gospodarujących). Przemoc w rodzinie, w szczególności, naraża osoby bliskie na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, narusza ich godność osobistą, nietykalność cielesną, wolność i swobodę, w tym również osobiste normy związane z życiem seksualnym. Powoduje szkody na zdrowiu fizycznym, psychicznym, a także wywołuje cierpienie i krzywdy moralne u osób, które jej doznają.

Przemoc w rodzinie:

- jest zjawiskiem wynikającym z działania człowieka – działanie lub zaniechanie działań jest dokonywane przez jednego członka rodziny przeciwko pozostałym,
- jest intencjonalna – zmierza do osiągnięcia jakiegoś celu,
- wykorzystuje przewagę sił, uniemożliwiając samoobronę i opiera się na władzy i kontroli,
- narusza prawa i dobra osobiste krzywdzonego członka rodziny,
- powoduje szkody i cierpienie u osób, których dotyczy.

2.2. CYKL PRZEMOCY DOMOWEJ

Przemoc domowa rzadko jest czynem jednorazowym. Znacznie częściej jest procesem o długiej nawet kilkunastoletniej historii. Ma tendencję do powtarzania się według zauważalnej prawidłowości. Cykl przemocy składa się zwykle z trzech następujących po sobie faz:

- **faza narastającego napięcia** – jest to początek cyklu, który charakteryzuje się wzrostem napięcia i natężeniem sytuacji konfliktowych
- **faza ostrej przemocy** – następuje wybuch gniewu i wyładowanie agresji
- **faza miodowego miesiąca** – jest to faza skruchy ze strony sprawcy okazywania żalu, która jednak, bez specjalistycznej pomocy, kończy się nawrotem przemocy spowodowanym ponownym wzrostem napięcia u sprawcy.

2.3. RODZAJE PRZEMOCY W RODZINIE – FORMY ZACHOWAŃ AGRESYWNYCH

Przemoc w rodzinie może przybierać różne formy i dokonywać się przy pomocy różnych instrumentów:

- **przemoc fizyczna** – są to wszelkie działania polegające na użyciu siły i prowadzące do naruszenia nietykalności cielesnej, nieprzypadkowych urazów, zranień, stłuczeń, złamań czy zasinień

- **przemoc psychiczna** – to umyślne działania wykorzystujące nie siłę fizyczną, lecz mechanizmy psychologiczne, powodujące zachwianie pozytywnego obrazu własnej osoby u ofiary, obniżenie u niej poczucia własnej wartości, pojawienie się stanów lękowych i nerwicowych
- **przemoc seksualna** – polega na wymuszaniu niechcianych przez ofiarę zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych sprawcy
- **przemoc ekonomiczna** – to działania prowadzące do całkowitego finansowego uzależnienia ofiary od sprawcy

2.4. MITY I STEREOTYPY NA TEMAT PRZEMOCY W RODZINIE

Wiele społeczeństw czy środowisk nie reaguje na problem przemocy w rodzinie, wyrażając tym samym zgodę na przemoc. Jest to wynikiem funkcjonujących w świadomości społecznej mitów i stereotypów na temat przemocy, które pokazują fałszywy obraz problemu. Mity i stereotypy usprawiedliwiają stosowanie przemocy, służą do ukrycia czy zbagatelizowania problemu, przez co utrudniają prawidłowe reagowanie na akty brutalności czy okrucieństwa wobec bliskich. Dają sprawcy sygnał o społecznym przyzwoleniu na przemoc, umacniają w nim pewność siebie i poczucie bezkarności, zniewalając ofiarę przemocy i zmuszając ją do milczenia. Wśród najczęściej spotykanych mitów i stereotypów na temat przemocy w rodzinie znajdują się następujące stwierdzenia:

„Przemoc w rodzinie to sprawa prywatna, nikt nie powinien się wtrącać”

„Przemoc zdarza się tylko w rodzinach z marginesu społecznego”

„Przemoc jest wtedy, gdy są widoczne ślady na ciele ofiar”

„Jeśli ktoś jest bity to znaczy, że sobie na to zasłużył”

„Policja nie powinna interweniować w sprawach rodzinnych”

„Ofiary przemocy w rodzinie akceptują przemoc”

„To był jednorazowy incydent, który nigdy się nie powtórzy”

„Gdyby ofiara naprawdę cierpiała odeszłaby od sprawcy”

„Przyczyną przemocy w rodzinie jest alkohol”

„Gwałt w małżeństwie nie istnieje”

„Osoby używające przemocy muszą być chore psychicznie”

„Nie ujawnia się tajemnic rodzinnych”

„Nie można zmienić swego przeznaczenia”

Tymczasem, wiedza naukowa, badania i doświadczenie specjalistów obalają stereotypy i dowodzą, iż:

- przemoc, wykorzystywanie, bicie, krzywdzenie osób bliskich jest przestępstwem, tak samo groźnym i podlegającym karze jak przemoc wobec obcych osób; bycie małżeństwem czy mieszkanie razem pod jednym dachem w wolnym związku nie daje nikomu prawa do stosowania przemocy, nie zwalnia z odpowiedzialności prawnej, każdy ma prawo a nawet obowiązek reagować na przestępstwo;
- przemoc w rodzinie występuje we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia lub statusu społecznego czy materialnego, zdarza się,

że lepiej wykształceni sprawcy stosują często bardziej wyszukane formy przemocy;

- nie tylko siniaki, złamania czy oparzenia świadczą o przemocy, przemoc ma „wiele twarzy” – to także poniżanie, obelgi, zmuszanie do określonych zachowań, grożenie, zastraszanie;
- nikt nie zasługuje na bicie, krzywdzenie, maltretowanie, niezależnie od tego, co zrobił lub powiedział, nie wolno poniżać, bić innych ani się nad nimi znęcać;
- przemoc domowa to przestępstwo ścigane przez prawo a nie sprawa rodzinna, Policja jest powołana do ochrony bezpieczeństwa osób, zapobiegania popełnianiu przestępstw i ściganiu sprawców, niezależnie od tego czy osoba dotknięta przemocą należy do rodziny sprawcy czy nie;
- ofiary przemocy w rodzinie nie chcą być źle traktowane przez swoich bliskich, starają się bronić siebie i innych zagrożonych przemocą członków rodziny, chcą przerwać przemoc, ale pozostając w osamotnieniu, często nie potrafią tego zrobić – będąc w opresji działają często nieracjonalnie, co prowadzi do nasilenia przemocy;
- przemoc domowa niemal nigdy nie jest wyjątkowym, pojedynczym wydarzeniem, ma tendencję do powtarzania się, niezatrzymana eskaluje i przybiera na sile;
- nikt nie lubi być poniżanym i bitym, osoby doznające przemocy znajdują się w bardzo trudnej sytuacji wypełnionej bólem, cierpieniem, strachem, bezsilnością i poczuciem osamotnienia; tkwienie w związku pełnym krzywdzenia wynika między innymi z wyznawania tradycyjnych wartości takich jak miłość, trwałość małżeństwa, mylnego przeświadczenia, że sprawca jest dobry dla dzieci, gdyż ich nie bije, przekonania o zależności ekonomicznej od sprawcy i niemożności samodzielnego funkcjonowania, wiary w obietnice sprawcy, że się zmieni, nieracjonalnego obwiniania się za przemoc, czy też braku wiedzy na temat miejsca, gdzie osoba dotknięta przemocą może znaleźć bezpieczne schronienie i specjalistyczną pomoc;
- nawet uzależnienie od alkoholu nie zwalnia od odpowiedzialności za działania dokonywane pod jego wpływem, alkohol może nasilać przemoc i ułatwia jej stosowanie, stanem nietrzeźwości sprawcy próbują usprawiedliwić fakt znęcania się nad członkami rodziny;
- każda osoba niezależnie od tego, czy żyje w związku formalnym, nieformalnym, czy jest wolna, jest uprawniona do samodzielnego decydowania o swoim życiu intymnym i zachowaniach seksualnych, małżeństwo nie zmienia definicji gwałtu – gwałt polega na doprowadzeniu innej osoby do poddania się czynowi nierządnemu lub do wykonania takiego czynu, stosując przemoc, groźbę bezprawną lub podstęp, definicja ta nie wyklucza małżonków ani innych osób z rodziny sprawcy;
- przemoc jest dążeniem do przejęcia pełniej władzy i kontroli nad innymi osobami, nie ma żadnych danych wskazujących na istnienie bezpośredniego związku pomiędzy przemocą a chorobą psychiczną;
- przemoc jest poważnym problemem, który niszczy nie tylko osobę, która jej doświadcza, ale również innych członków rodziny narażonych na uczestniczenie w aktach przemocy, dlatego nie można ukrywać przemocy i pozostawać biernym;

ujawnienie problemu i zwrócenie się po specjalistyczną pomoc nie ma nic wspólnego z ujawnianiem tajemnic rodzinnych;

- przemoc w rodzinie nie jest nikomu przeznaczona, doznawanie przemocy przez lata nie oznacza, że tak musi być i, że trzeba się z tym pogodzić;

2.5. SKUTKI PRZEMOCY W RODZINIE

Przemoc w rodzinie, jest doświadczeniem traumatycznym, którego skutkiem są zarówno bezpośrednie szkody na zdrowiu psychicznym i fizycznym, jak i poważne, długotrwałe problemy ujawniające się w życiu dorosłym, jako konsekwencje przemocy doświadczanej w dzieciństwie.

- **Konsekwencje doświadczania przemocy przez osoby dorosłe**

U osób poddawanych długotrwałej przemocy występują poważne problemy fizyczne i emocjonalne. Do najczęstszych objawów będących skutkami przemocy należą: poważne obrażenia ciała, wzrost częstości chorób somatycznych związanych ze stresem (ból głowy, żołądka, w krzyżu lub w stawach oraz inne dolegliwości) przygnębienie, smutek, obojętność, popadanie w depresję, niepokój, niekontrolowane wybuchy płaczu, śmiechu czy agresji, zmienność nastrojów, decyzji, niepewność, stany lękowe, w tym lęk przed bliskością, nieufność, poczucie zagrożenia, niska samoocena, kłopoty z zasypianiem, koszmary nocne, kłopoty z koncentracją, zwiększone spożycie środków psychoaktywnych, zaprzeczanie, obwinianie się, bezradność, adaptacja do przemocy.

Ofiary często zachowują się niezrozumiale, niejednokrotnie zmieniają zdanie i wycofują zawiadomienie o przestępstwie, bronią sprawcy. Zachowania te są w psychologii tłumaczone najczęściej występowaniem wyuczonej bezradności, zjawiska „prania mózgu” czy stresu pourazowego. Wycofanie się z aktywnych działań służących zmianie sytuacji i wyjściu z przemocy może wynikać z przekonania o bezskuteczności działań, popartego wcześniejszymi doświadczeniami. Bierność i rezygnacja są również często wynikiem technik manipulacyjnych, jakim ofiara była poddawana ze strony sprawcy, technik mających utrwalić w niej niską samoocenę i wzbudzić poczucie winy.

- **Konsekwencje doświadczania przemocy przez dzieci**

Na szczególnie poważne konsekwencje zachowań przemocowych narażone są dzieci. Często są one bezpośrednimi ofiarami lub/i świadkami przemocy w rodzinie.

Obok obrażeń cielesnych przemoc domowa powoduje, że dziecko żyje w poczuciu ciągłego strachu i zagrożenia, pozbawione miłości, zaufania i bezpieczeństwa. Niezaspokojenie tych podstawowych potrzeb wpływa na dalszy rozwój dziecka i jest przyczyną wielu schorzeń psychosomatycznych. Dzieci będące ofiarami wykorzystywania seksualnego wykazują wysoki poziom depresji, poczucie osamotnienia, myśli samobójcze, zaburzenia snu, nadpobudliwość, agresję, obniżenie samooceny i poczucie bezwartościowości. Maltretowanie psychiczne niekorzystnie wpływa na rozwój dzieci. Może prowadzić do nieprzystosowania interpersonalnego (brak poczucia bezpieczeństwa, niski poziom kompetencji społecznych, trudności w kontaktach z rówieśnikami), deficytów intelektualnych (deficyty w zakresie możliwości poznawczych, rozwiązywaniu konfliktów i kreatywności) problemów afektywno-behawioralnych (agresja, samoponiżanie, lęk, wstyd i poczucie winy, wrogość i gniew, pesymizm i negatywizm).

Skutki przemocy pojawiające się podczas trwania zachowań przemocowych są zaledwie początkiem destrukcyjnego wpływu przemocy domowej. Konsekwencje przemocy ujawniają się często również po długim czasie, kiedy dziecko dorasta, lub w jego dorosłym życiu. Odroczone skutki przemocy objawiają się w postaci różnych form niedostosowania społecznego. Trudności w nauce, wagarowanie, ucieczki z domu, udział w nieformalnych młodzieżowych grupach przestępczych, wysoki poziom agresji, nadużywanie alkoholu, branie narkotyków to tylko niektóre ze sposobów ucieczki od problemu przemocy w rodzinie.

Doświadczanie przemocy w dzieciństwie ma wpływ na całe dorosłe życie. Ofiary przemocy, zwłaszcza seksualnej, mają problemy z nawiązaniem i utrzymaniem satysfakcjonujących relacji z innymi osobami. Ponadto, zachowania przemocowe są dziedziczone i powielane. Młodzi chłopcy wychowujący się w rodzinach, gdzie mężczyzna znęca się nad kobietą, uczą się agresji wobec kobiet, dziewczynki zaś postrzegają bicie, maltretowanie i wykorzystywanie jako elementy wpisane w rolę kobiety. Doświadczanie przemocy w dzieciństwie podwyższa ryzyko, że krzywdzone dzieci same staną się krzywdzącymi rodzicami.

- **Spoleczne konsekwencje przemocy w rodzinie**

Przemoc zagraża życiu, niesie ze sobą cierpienie fizyczne, rany, siniaki, ale nade wszystko powoduje niewyobrażalnie wielkie szkody psychiczne u ofiar, które najczęściej przez lata doświadczają znęcania się, wykorzystywania lub zaniedbania. Przemoc domowa to także poważny problem społeczny. Destrukcyjna siła niszczy cały system rodzinny, rozsadza go od środka, odbiera poczucie bezpieczeństwa i możliwość prawidłowego rozwoju najmłodszym członkom rodziny. Niesie ze sobą ryzyko dziedziczenia przez dzieci zachowań przemocowych i powielania ich w dorosłym życiu. Niezwalczana przemoc przybiera na sile, utrwala się i eskaluje niosąc negatywne konsekwencje dla uwikłanych w nią rodzin i dla całego społeczeństwa.

Niezbędne jest zatem podejmowanie planowych działań mających na celu zapobieganie i zwalczanie przemocy w rodzinie, działań wpisanych w tworzenie i rozwijanie systemu przeciwdziałania przemocy, którego zasadniczymi elementami są specjalistyczne instytucje i profesjonaliści niosący pomoc osobom dotkniętym przemocą domową.

III. PRZEMOC W RODZINIE W WYBRANYCH DOKUMENTACH MIĘDZYNARODOWYCH I KRAJOWYCH

Przemoc w rodzinie, a zwłaszcza przemoc wobec kobiet, od wielu lat jest przedmiotem międzynarodowego zainteresowania. Traktowanie przemocy, ujmowanej w kontekście łamania praw człowieka, jako ważnego problemu społecznego, znalazło odzwierciedlenie w wielu dokumentach międzynarodowych, zalecających sygnującym je krajom podjęcie wszelkich niezbędnych działań w celu eliminacji przemocy i ochrony ofiar.

3.1. DOKUMENTY ONZ

Karta Narodów Zjednoczonych z 1945 roku

W preambule Karty wyrażone zostało zdecydowane dążenie w kierunku przywrócenia wiary w podstawowe prawa człowieka, godność i wartość jednostki, równość praw mężczyzn i kobiet. ONZ popiera poszanowanie i przestrzeganie praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich bez względu na rasę, płeć, język lub wyznanie (art. 55).

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 roku

Dokument podkreśla między innymi, przyrodzoną wszystkim ludziom wolność i równość pod względem swej godności i praw (art. 1). Każdy człowiek posiada prawa i wolności bez względu na jakiegokolwiek różnice rasy, koloru, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych i innych, narodowości, pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia czy innego stanu (art. 2). W myśl Deklaracji każdy człowiek ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa swojej osoby (art. 3), co więcej, nikogo nie wolno torturować ani karać lub traktować w sposób okrutny, nieludzki lub poniżający (art. 5)

Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 roku

Zgodnie z zapisami Paktu, każda istota ludzka ma przyrodzone prawo do życia, którego nikt nie może być samowolnie pozbawiony,0 i które powinno być chronione ustawą (art. 6). Każdy ma również prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 9).

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 roku

Państwa Strony niniejszego Paktu przyjęły na siebie zobowiązanie do zapewnienia mężczyznom i kobietom równego prawa do korzystania z wszystkich praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych (art. 3). Strony Paktu uznały również, iż rodzinie, jako naturalnej, podstawowej komórce społeczeństwa, należy udzielić jak najszerzej ochrony i pomocy, podobnie, należy chronić młodzież i dzieci przed wyzyskiem ekonomicznym i społecznym (art. 10).

Konwencja w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 roku

Określany mianem Międzynarodowej Karty Praw Kobiet, dokument zakazuje różnicowania ze względu na płeć, które umniejsza lub unieważnia prawa człowieka i podstawowe wolności kobiet. Konwencja wyraża potępienie dla dyskryminacji kobiet

we wszystkich jej formach i zapowiada podjęcie wszystkich stosownych kroków w celu zmiany społecznych i kulturowych wzorców zachowań mężczyzn i kobiet, w celu likwidacji przesądów i zwyczajów lub innych praktyk opartych na przekonaniu o niższości lub wyższości jednej z płci (art. 2). Konwencja zawiera również zapewnienie podjęcia wszelkich koniecznych działań w celu likwidacji dyskryminacji kobiet we wszystkich sprawach wynikających z zawarcia małżeństwa i stosunków rodzinnych (art. 16)

Deklaracja Wiedeńska i Program Działań z 1993 roku

Deklaracja, zwracając uwagę na szerzącą się przemoc ze względu na płeć, podkreśla, iż prawa człowieka dotyczące kobiet i dziewczynek są niezbywalną, integralną i niepodzielną częścią powszechnych praw człowieka. Przemoc ze względu na płeć i wszelkie formy molestowania i wykorzystywania seksualnego stoją w sprzeczności z godnością i wartością człowieka i muszą zostać wyeliminowane.

Deklaracja o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993 roku

Dokument ten stanowi, iż przemoc wobec kobiet jest pogwałceniem praw i fundamentalnych wolności kobiet. Deklaracja definiuje przemoc wobec kobiet jako wszelki akt przemocy związany z faktem przynależności danej osoby do danej płci, którego rezultatem jest, lub może być fizyczna, seksualna lub psychiczna krzywda lub cierpienie kobiet, włącznie z groźbą popełnienia takich czynów, wymuszeniem lub arbitralnym pozbawieniem wolności, bez względu na to czy czyny te dokonywane są w życiu publicznym czy prywatnym (art. 1). Deklaracja zawiera katalog rodzajów przemocy, z wyodrębnioną przemocą w rodzinie – fizyczna, seksualna i psychologiczna przemoc występująca w rodzinie; maltretowanie, wykorzystywanie seksualne dzieci w domu rodzinnym, przemoc związana z obowiązkiem wniesienia posagu, gwałt małżeński, okaleczanie genitalne kobiet, jak też inne tradycyjne praktyki szkodliwe dla kobiet, przemoc w związku pozamałżeńskim (art. 2). Zgodnie z art. 4 niniejszej Deklaracji każde państwo powinno potępiać przemoc wobec kobiet i prowadzić przy pomocy wszelkich dostępnych środków politykę zmierzającą do wyeliminowania przemocy.

Deklaracja Pekńska i Platforma Działania z 1995 roku

Dokument końcowy Światowej Konferencji w Sprawie Kobiet (Pekin 1995) określa zobowiązania rządów do wzmocnienia pozycji kobiet we wszystkich dziedzinach życia prywatnego, społecznego i politycznego oraz do zapewnienia kobietom i dziewczętom pełnego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności. Platforma Działania wskazuje na istnienie 12 obszarów, które mają znaczenie dla walki z dyskryminacją kobiet (kobiety a ubóstwo, edukacja kobiet, kobiety i zdrowie, przemoc wobec kobiet, kobiety a konflikt zbrojny, kobiety i gospodarka, kobiety u władzy i biorące udział w procesach decyzyjnych, mechanizmy instytucjonalne na rzecz podnoszenia statusu kobiet, prawa kobiet jako prawa człowieka, kobiety i media, kobiety i środowisko, dziewczęta) oraz określa działania, które powinny zostać podjęte. W obszarze przemocy wobec kobiet cele strategiczne stanowią, iż należy podjąć kompleksowe działania na rzecz eliminacji przemocy wobec kobiet, należy analizować przyczyny i skutki przemocy oraz skuteczność metod prewencyjnych oraz zlikwidować handel kobietami i pomagać ofiarom przemocy.

3.2. DOKUMENTY UNII EUROPEJSKIEJ

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z 2000 roku

Zgodnie z zapisami Karty godność ludzka jest nienaruszalna, musi być szanowana i chroniona (art. 1), a każdy człowiek ma prawo do poszanowania swej integralności fizycznej i psychicznej (art. 3) oraz do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 6). Karta potwierdza zakaz stosowania tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (art. 4), zakaz handlu istotami ludzkimi (art. 5), zakaz dyskryminacji, w tym ze względu na płeć (art. 21).

Program Daphne

W ramach Unii Europejskiej zobowiązania wynikające z międzynarodowych aktów prawnych dotyczących ochrony ofiar przemocy w rodzinie wpisują się w treść programów dotyczących bezpieczeństwa publicznego. W reakcji na rosnące zaniepokojenie związane z przemocą wobec dzieci, młodzieży i kobiet, w 1997 roku Komisja Europejska zatwierdziła do realizacji inicjatywę Daphne – 3-letni program współfinansowania międzynarodowych projektów z zakresu zapobiegania i zwalczania przemocy. Sukces inicjatywy spowodował, że w 2000 roku, komisja rozpoczęła realizację 4-letniego Programu Daphne. Zachęczone rezultatami, Parlament Europejski i Rada Unii Europejskiej zatwierdziły na lata 2004 – 2007 nowy program Daphne II, którego nadrzędnym celem jest walka z przemocą wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz wsparcie i ochrona ofiar i grup ryzyka. Na lata 2007 – 2013, przewidziana została kontynuacja działań na rzecz zwalczania i zapobiegania przemocy w rodzinie. W ramach ogólnego programu „Prawa podstawowe i sprawiedliwość”, ustanowiono program „Walka z przemocą oraz profilaktyka i informacja antynarkotykowa”, stanowiący w części kontynuację programu Daphne. W dokumentach programowych podkreślono, że przemoc psychologiczna, fizyczna, seksualna, groźby zastosowania przemocy, stosowanie przymusu lub nieuzasadnione pozbawienie wolności dokonywane wobec dzieci, młodzieży i kobiet jest jednoznaczne z naruszeniem ich praw do życia, bezpieczeństwa, wolności, godności oraz nietykalności fizycznej.

Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie obecnej sytuacji oraz przyszłych działań w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet (2004/2220 (INI))

Parlament Europejski, mając na uwadze złożoność problemu przemocy oraz dotychczasowe działania w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy zalecił Komisji Europejskiej i Państwom Członkowskim między innymi:

- uznanie przemocy wobec kobiet za naruszenie praw człowieka, odzwierciedlające nierówny podział władzy pomiędzy płciami,
- przyjęcie strategii „zero tolerancji” względem wszelkich form przemocy wobec kobiet,
- stworzenie ram współpracy pomiędzy organizacjami rządowymi i pozarządowymi w celu opracowywania strategii i praktyk zwalczania przemocy domowej,
- uwzględnianie, we wszelkich dokumentach, opracowaniach dotyczących przemocy domowej, wpływu przemocy na dzieci.

Rezolucja Parlamentu Europejskiego wzywa również Państwa członkowskie do:

- stworzenia programów współpracy pomiędzy organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, organizacjami pozarządowymi, ośrodkami dla ofiar przemocy i innymi instytucjami oraz do wzmocnienia współdziałania, celem efektywniejszego stosowania i egzekwowania przepisów prawnych na rzecz zwalczania przemocy, a także do uwrażliwienia wszystkich urzędników na problem przemocy,
- podjęcia odpowiednich działań w celu zapewnienia ofiarom przemocy lepszej ochrony i wsparcia,
- opracowywania programów informacyjnych, podnoszących świadomość społeczną w zakresie przemocy domowej.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie przemocy domowej wobec kobiet (2006/C 110/15)

Dokonując analizy problemu przemocy domowej Komitet Ekonomiczno-Społeczny sformułował następujące wnioski i zalecenia:

- przemoc domowa wobec kobiet stanowi pogwałcenie praw człowieka – przede wszystkim prawa do życia oraz nietykalności fizycznej i psychicznej; problem ten stanowi poważne wyzwanie dla polityki europejskiej,
- przemoc domową można skutecznie zwalczać maksymalnie na szczeblu krajowym, dlatego też każde państwo powinno przygotować własny, krajowy plan działań na rzecz zwalczania przemocy domowej
- wszystkie państwa członkowskie powinny prowadzić wiarygodne, rzetelne i porównywalne statystyki dotyczące przemocy domowej.

Każdy z przedstawionych powyżej dokumentów, stanowił ważny element na drodze do upowszechnienia praw człowieka i przyczynił się do zapoczątkowania działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie.

3.3. PRAWO POLSKIE WOBEC PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE

Przemoc domowa jest przestępstwem. Podstawowym przepisem prawa karnego materialnego, związanym z zagadnieniem przemocy w rodzinie, jest **art. 207 Kodeksu Karnego (dalej: k.k.) – przestępstwo znęcania**. Przewiduje on karę za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą, małoletnią, nieporadną, zależną. Znęcanie jest kategorią zbiorczą – może obejmować szereg zachowań, które rozpatrywane osobno, będą stanowiły inne przestępstwa np. uszkodzenie ciała, groźby karalne. Aby przyjąć, że doszło do znęcania w rozumieniu prawa karnego, konieczny jest jakiś czas jego trwania, ale wyjątkowo, gdy przemoc ma charakter szczególnie dotkliwy lub intensywny, można ją zakwalifikować jako znęcanie, nawet jeżeli trwa bardzo krótko, np. jeden dzień. Jeśli zachowanie będące przemocą, nie zostanie uznane za znęcanie się, np. z uwagi na brak długotrwałości, może być ścigane osobno, jako inne przestępstwo. Nie ma przestępstwa znęcania, gdy dwie osoby znęcają się wzajemnie nad sobą.

Obok znęcania w rodzinie dochodzi także do innych ściganych prawem przestępstw takich jak np.:

- uszkodzenie ciała (art. 156 k.k. lub art. 157 §1 i 2 k.k.)

- pozostawianie osoby, co do której istnieje obowiązek sprawowania opieki, w sytuacjach bezpośrednio zagrażających jej życiu lub zdrowiu (art. 160 §2 k.k.)
- groźenie popełnieniem przestępstwa na szkodę innej osoby lub osoby najbliższej, jeśli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadniona obawę, że zostanie spełniona (art. 190 k.k.)
- zmuszanie do określonych zachowań (art. 191 §1 k.k.)
- zgwałcenie (art. 197 k.k.)
- nakłanianie i zmuszanie do czynów nierządnych przy wykorzystaniu stosunku zależności (art. 199 k.k.)
- doprowadzenie małoletniego poniżej lat 15 do obcowania płciowego lub do poddania czy wykonania innej czynności seksualnej lub utrwalanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego (art. 200 k.k.)
- rozpijanie małoletniego w drodze dostarczania napoju alkoholowego, ułatwiania lub nakłaniania do spożycia takiego napoju (art. 208 k.k.)
- uporczywe uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego (art. 209 k.k.)
- porzucenie małoletniego lub osoby nieporadnej pod względem psychicznym lub fizycznym (art. 210 k.k.)
- uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego lub osoby nieporadnej pod względem psychicznym czy fizycznym wbrew woli osoby powołanej do opieki czy nadzoru (art. 211 k.k.)
- zniewaga (art.216 § 1 k.k.)
- naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 k.k.)
- kradzież na szkodę osoby najbliższej (art. 278 § 4 k.k.) lub kradzież z włamaniem (art. 279 k.k.)
- przywłaszczenie (art. 284 k.k.) lub niszczenie mienia (art. 288 k.k.)

Sytuację osób doznających przemocy w rodzinie regulują również przepisy prawa cywilnego zawarte głównie w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym, dotyczące m.in.:

- warunków zniesienia przez sąd wspólności majątkowej (art. 52)
- warunków orzekania separacji i rozwodu (art. 56, art. 61¹ – art. 65⁶)
- orzekania o winie strony w rozkładzie pożycia małżeńskiego (art. 57)
- rozstrzygnięcia władzy rodzicielskiej, obowiązku ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka w przypadku rozwodu (art. 58 § 1)
- sposobu korzystania ze wspólnego mieszkania w przypadku rozwodu (art. 58 § 2)
- warunków dokonywania podziału wspólnego majątku (art. 58 § 3)
- warunków sądowego ustalenia ojcostwa (art. 84)
- obowiązku rodziców do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka (art. 133)

Od 2005 roku funkcjonuje **ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie**, która określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zasady postępowania wobec osób doznających przemocy w rodzinie oraz osób stosujących przemoc. Ustawa zobowiązuje osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych powzięły podejrzenie o występowaniu przemocy w rodzinie, do niezwłocznego zawiadomienia o tym Policji lub Prokuratora (art. 12). Ustawa ta umożliwia również stosowanie, w toku postępowania, wobec osób podejrzanych, specyficznych środków ograniczających możliwość ich kontaktu z pokrzywdzonymi.

Warto podkreślić, że w celu zmniejszenia tzw. wtórnej wiktymizacji, procedura karna przewiduje określone mechanizmy w zakresie przesłuchania pokrzywdzonych i świadków (zwłaszcza małoletnich), zmierzające do jak najmniejszej ilości przesłuchań i prowadzenia ich w odpowiednich warunkach.

IV. DIAGNOZA PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE

4.1. POZIOM OGÓLNOPOLSKI

Przemoc domowa jest problemem złożonym, o którym trudno się rozmawia i, który jeszcze trudniej badać. Mimo wielu kampanii oddziaływujących na świadomość społeczeństwa, debat i dyskusji poświęconych zjawisku przemocy, przemoc domowa nadal często traktowana jest jako sprawa wstydliva, skrywana w czterech ścianach domu.

Najczęściej spotykane badania dotyczą konfliktów czy zachowań przemocowych występujących w najbliższym otoczeniu, a więc problemów nie dotyczących bezpośrednio respondentów lub też badania dotyczące postaw wobec zjawiska przemocy.

Z danych CBOS zgromadzonych w trakcie badania „Przemoc i konflikty w domu”, przeprowadzonego w styczniu 2005 roku na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1089), wynika, iż:

- 6% Polaków spotkało się z aktami przemocy w domu; kobiety były ofiarami częściej niż mężczyźni;
- co 8 respondent (12%) przyznał, iż przynajmniej raz został uderzony przez współmałżonka podczas kłótni; połowa osób z tej grupy co najmniej kilkakrotnie padła ofiarą agresji; 11% badanych przyznało, że zdarzyło im się uderzyć partnera/partnerkę; jak wskazały badania przemoc wśród partnerów jest zwykle wzajemna – osoby, które przyznały się do bicia w większości były kiedyś ofiarami i na odwrót – ponad połowa ofiar (59%) przyznała się do stosowania przemocy;
- do doświadczenia w domu przemocy psychologicznej w postaci wyzwisk, krzyków i agresji słownej przyznała się ¼ badanych (27%), co 10 badany (10%) zadeklarował, że był narażony na poniżanie i kpiny; 6% przyznało się natomiast do doświadczenia groźb i szantażu
- 68% badanych zadeklarowało, że w ich domach zdarzają się kłótnie i awantury; większość z tej grupy podkreślała jednak sporadyczność tego typu zdarzeń;
- wśród cech sprzyjających występowaniu przemocy znalazły się: płeć, sytuacja materialna oraz religijność;
- najczęstszym powodem nieporozumień i kłótni okazały się pieniądze a szczególnie ich brak (31%); dalej znalazły się odmienne poglądy i różnice zdań (18%), drobiazgi, sprawy nieistotne, błahe (15%), obowiązki domowe i codzienne życie (10%), nadużywanie alkoholu i pijaństwo (8%) oraz stosunek do dzieci i ich wychowania (6%)

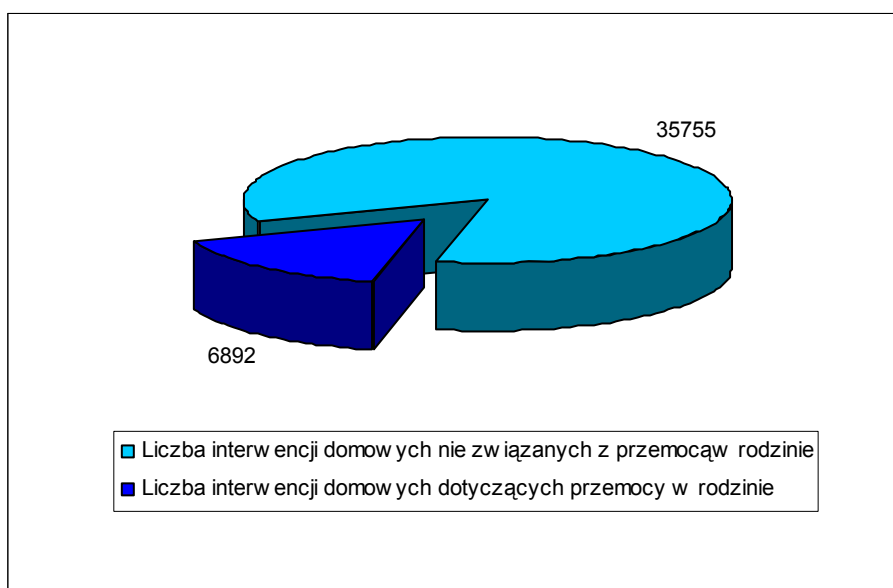
Bardziej wiarygodnych danych, obrazujących skalę zjawiska, niż badanie opinii społecznej dostarczają statystyki policyjne. Z danych Komendy Głównej Policji, zebranych na podstawie stosowania procedury Niebieskie Karty, wynika, iż w 2005 roku policja przeprowadziła 96773 interwencje dotyczące przemocy domowej, co w stosunku do roku wcześniejszego oznacza ponad 4% wzrost. Odnotowano 156788 ofiar przemocy domowej, wśród których najliczniejszą grupę stanowiły kobiety 91374. Ofiarami były także dzieci do lat 13 – 37227, nieletni w wieku 13 – 18 lat – 17800, a także mężczyźni – 10387. Spośród 97142 sprawców, ponad 95% stanowili

mężczyźni, nieco ponad 4% kobiety i 0,2% nieletni. Blisko 77% sprawców w chwili stosowania przemocy znajdowało się pod wpływem alkoholu.

Realizowana przez Policję procedura Niebieskie Karty jest procedurą interwencji wobec przemocy w rodzinie. W sytuacji, gdy interweniujący policjanci uznają, na podstawie zebranych informacji, że w danej rodzinie może występować przemoc, wówczas obligatoryjnie wypełniają notatkę urzędową dotyczącą przemocy w rodzinie, zwaną Kartą A. Informacje zawarte w wypełnionych Niebieskich Kartach odzwierciedlają ilość przeprowadzonych interwencji domowych w sytuacji przemocy w rodzinie. Wykazana liczba interwencji nie jest jednak tożsama z liczbą rodzin, w których doszło do przemocy. Policja mogła bowiem interweniować kilkakrotnie u jednej rodziny i w każdym wypadku, kiedy zaistniało podejrzenie, że w rodzinie dochodzi do przemocy, wypełniana była Niebieska Karta. Trzeba zatem pamiętać, że dane statystyczne, opracowane na podstawie Niebieskich Kart, pozwalają jedynie w przybliżeniu oszacować zjawisko przemocy.

4.2. PRZEMOC DOMOWA W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

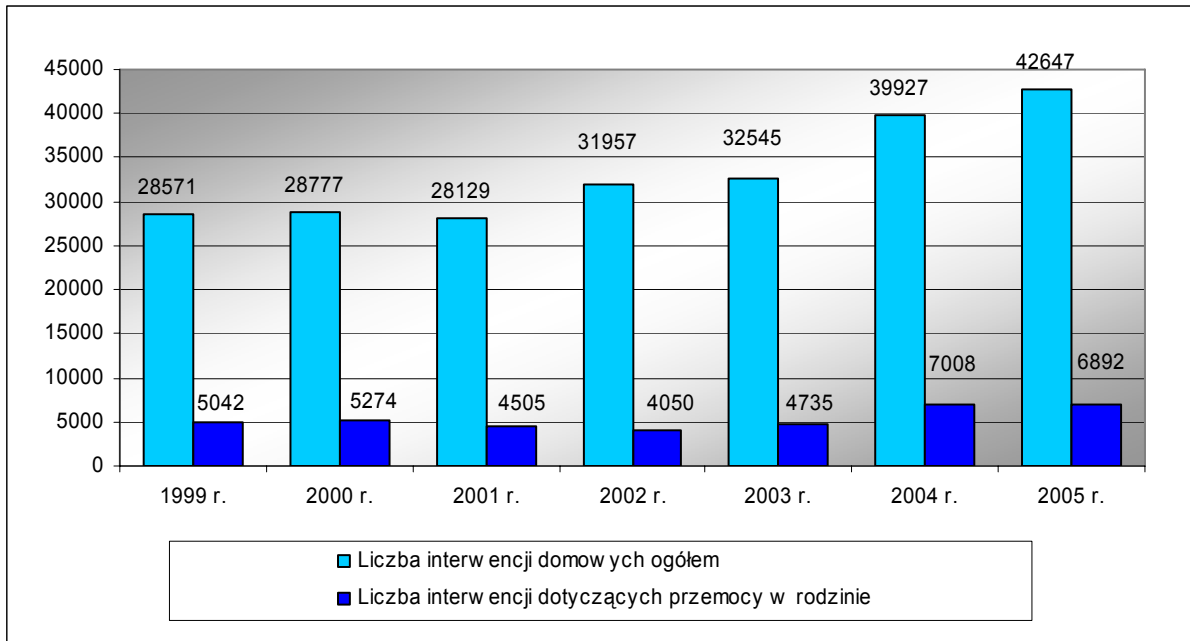
W 2005 roku, w województwie małopolskim, odnotowano 42647 interwencji domowych. W 6892 przypadkach interweniowano w związku występowaniem przemocy w rodzinie (liczba interwencji związanych z przemocą w rodzinie ustalona na podstawie liczby Niebieskich Kart)

Wykres 1. Zestawienie liczby interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie z liczbą pozostałych interwencji domowych, niezwiązanych z przemocą w rodzinie, przeprowadzonych przez Policję małopolską w 2005 roku

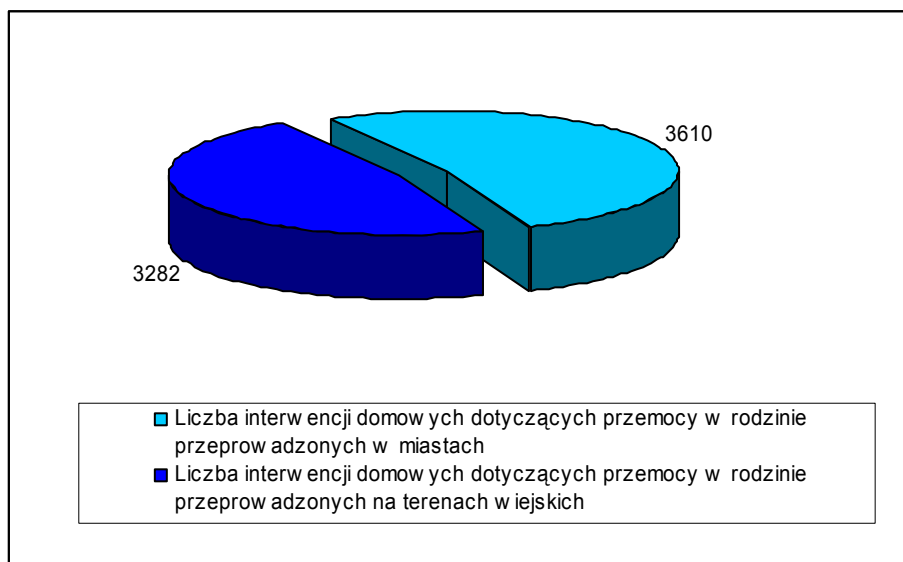
Podczas, gdy liczba interwencji domowych ogółem, systematycznie wzrasta od końca lat 90-tych, z nieznacznym spadkiem w 2001 roku, osiągając w 2005 roku niemal 50% przyrost w stosunku do 1999 roku, liczba interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie, notuje pewne wahania. W latach 1999 – 2000 interwencje w sprawach przemocy domowej utrzymywały się na względnie stałym poziomie nieco ponad 5 tys. W ciągu następujących trzech lat liczba interwencji obniżyła się do poziomu oscylującego pomiędzy 4050 – 4735 przypadków. W 2004 roku nastąpił gwałtowny wzrost interwencji w sytuacjach przemocy w rodzinie.

Liczba interwencji wzrosła o 48% w stosunku do roku poprzedniego. W roku 2005 odnotowano niewielki spadek interwencji wobec przemocy domowej – o 1,7% mniej przypadków w stosunku do 2004 roku.

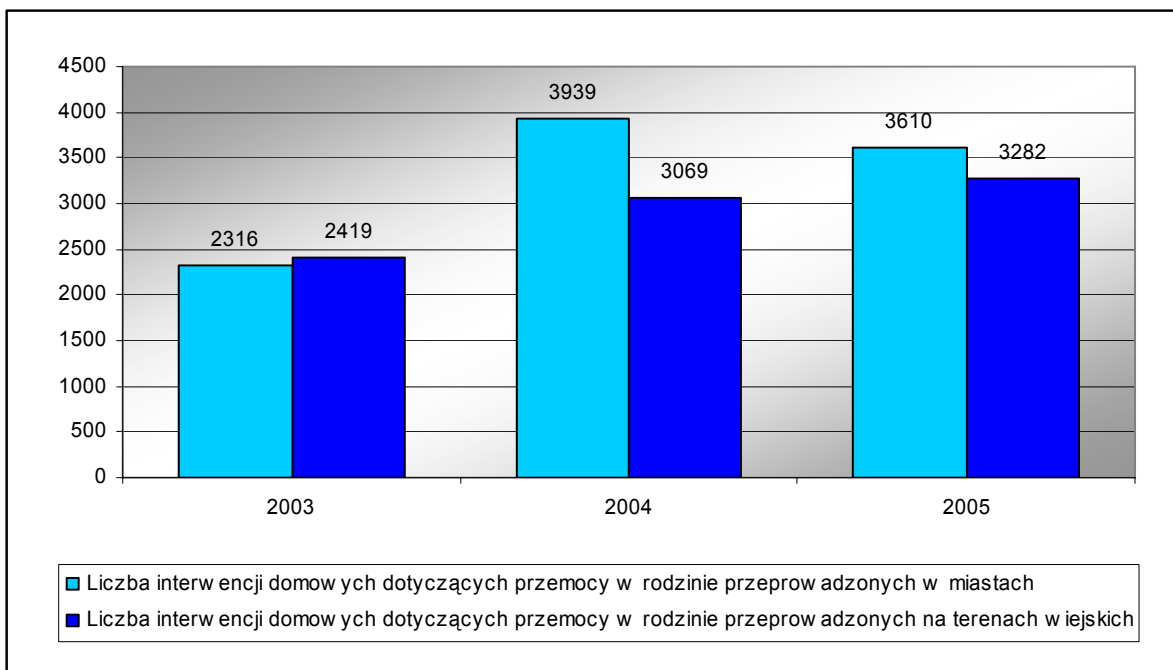

Wykres 2. Porównanie ilości przeprowadzonych na terenie województwa małopolskiego interwencji domowych oraz wypełnionych „Niebieskich Kart” w latach 1999 – 2005

Określając miejsce interwencji, należy stwierdzić, iż w 2005 roku nieco częściej niż na wsi (3282 interwencje) interweniowano w miastach (3610 interwencji). Taki rozkład interwencji jest prawdopodobnie konsekwencją większej otwartości środowiska miejskiego wobec problemu przemocy.

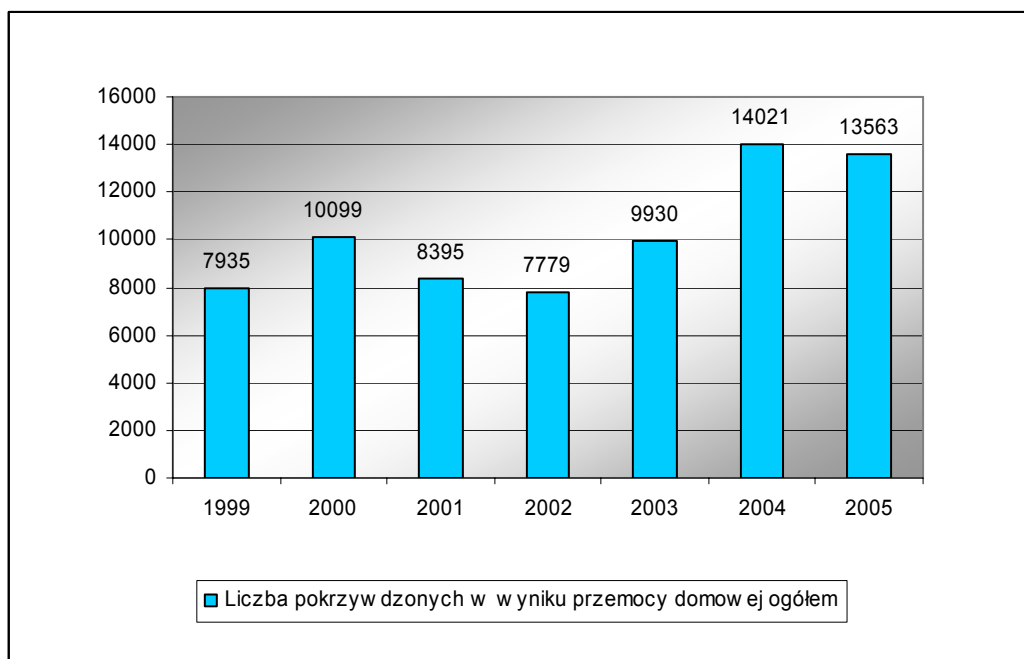

Wykres 3. Miejsce interwencji wobec przemocy w rodzinie w 2005 roku

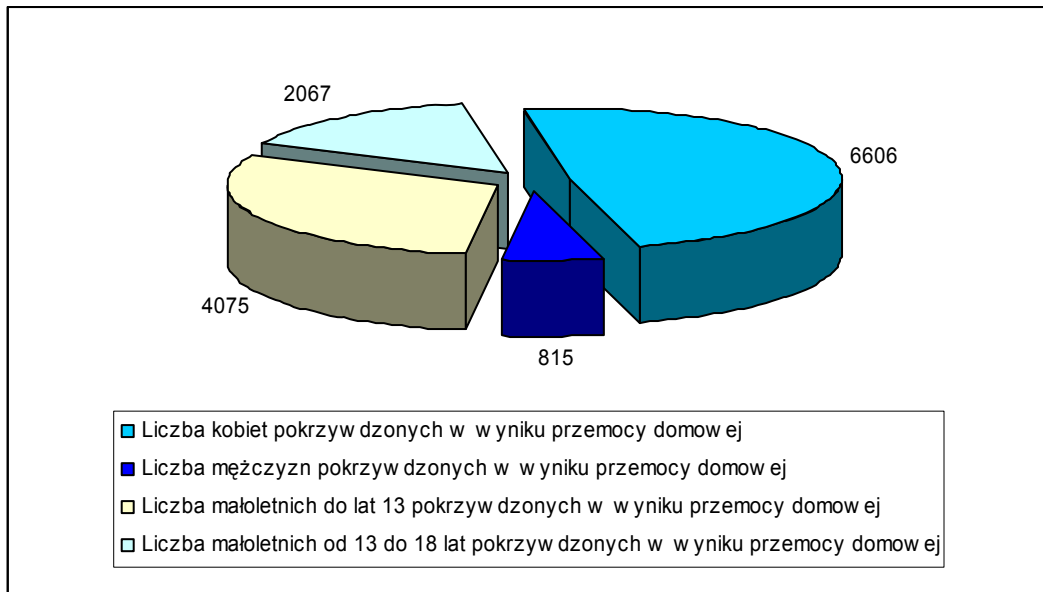
Wykres 4. Zestawienie miejsc interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie przeprowadzonych w latach 2003 – 2005

Wraz ze wzrostem interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie, wzrasta liczba osób pokrzywdzonych przemocą. W rozumieniu stosowanej przez Policję procedury Niebieskie Karty, osobami pokrzywdzonymi na skutek przemocy są nie tylko bezpośrednie ofiary przemocy, wobec których stosowana była przemoc, ale również dzieci, przebywające w rodzinie, w której dochodzi do przemocy. Dzieci są osobami pokrzywdzonymi w sensie procedury Niebieskie Karty zarówno w przypadku stosowania wobec nich przemocy fizycznej lub/i psychicznej jak również, gdy są świadkami przemocy w rodzinie.

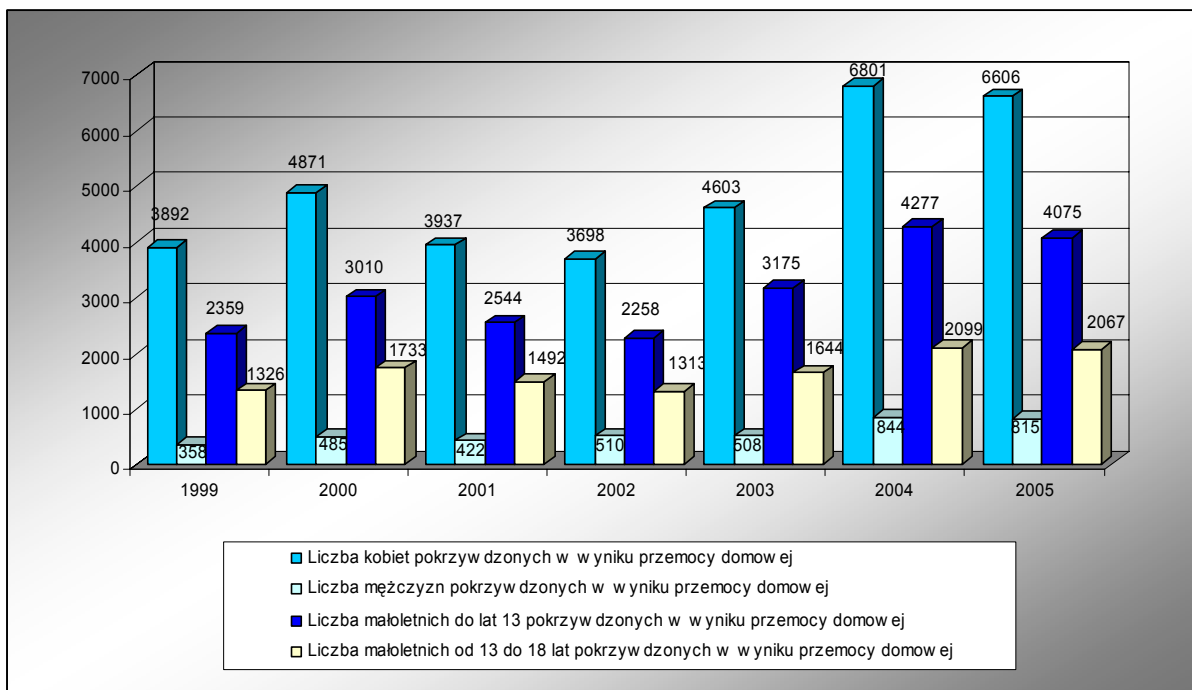
Wykres 5. Zestawienie liczby pokrzywdzonych na skutek przemocy w rodzinie w latach 1999 – 2005

Zgodnie z dominującą tendencją, w 2005 roku największą grupę pokrzywdzonych stanowiły kobiety – 6606 (48,7%). Wśród ofiar znalazły się również małoletni do lat 13 – 4075 (30%), małoletni od 13 do 18 lat – 2067 (15,2%), a także mężczyźni – 815 (6%).

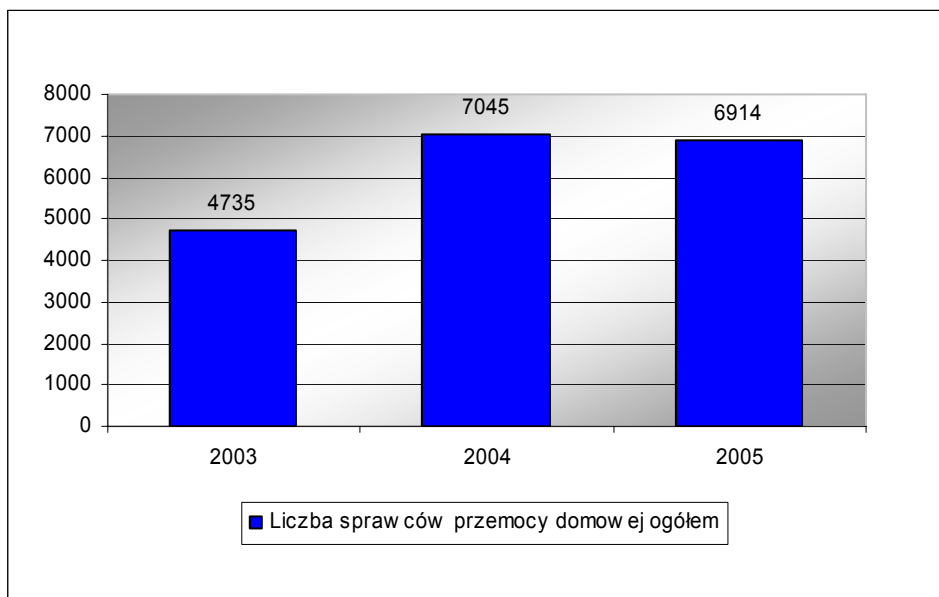
Wykres 6. Pokrzywdzeni w wyniku przemocy domowej w 2005 roku

Od końca lat 90-tych, wśród osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie utrzymują się te same proporcje. Największą grupę stanowią kobiety. Nieco rzadziej ofiarami przemocy stają się również małoletni do lat 13 oraz osoby nieletnie w wieku 13 – 18 lat.

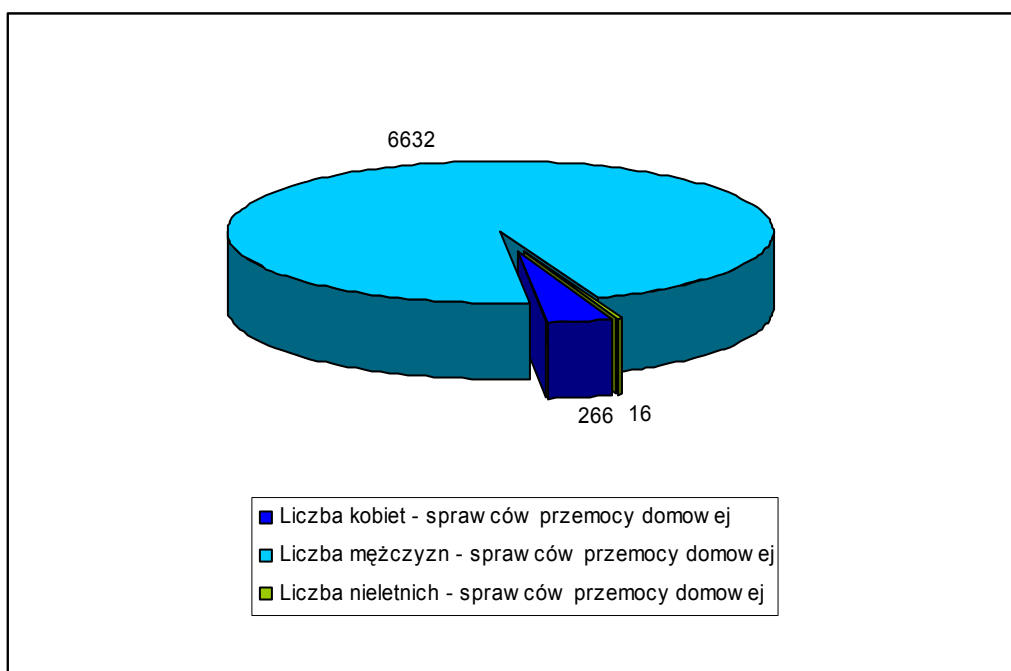
Wykres 7. Ofiary przemocy domowej ujawnione w latach 1999 – 2005 w ramach realizacji procedury policyjnej „Niebieska Karta”

Analogicznie do wzrostu liczby interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie, w okresie 2003 – 2004, wzrasta liczba sprawców przemocy w rodzinie, zaś w 2005 roku odnotowuje nieznaczny spadek. Liczba sprawców wykazana w ramach procedury Niebieskie Karty może być nieco większa niż liczba interwencji ze względu na możliwość występowania sytuacji, w których sprawcą przemocy domowej była więcej niż jedna osoba.

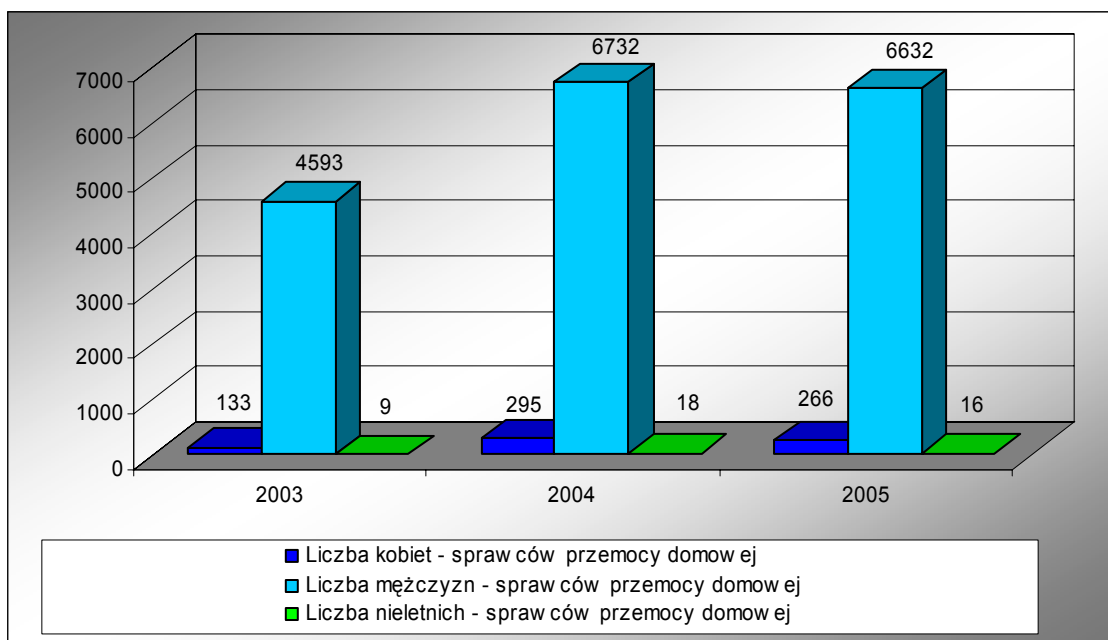
Wykres 8. Sprawcy przemocy domowej wykazani w procedurze Niebieskie Karty w latach 2003 – 2005

W 2005 roku sprawcami przemocy w 96% przypadków byli mężczyźni – 6632. Odnotowano również przypadki przemocy ze strony kobiet – 266 i nieletnich – 16.

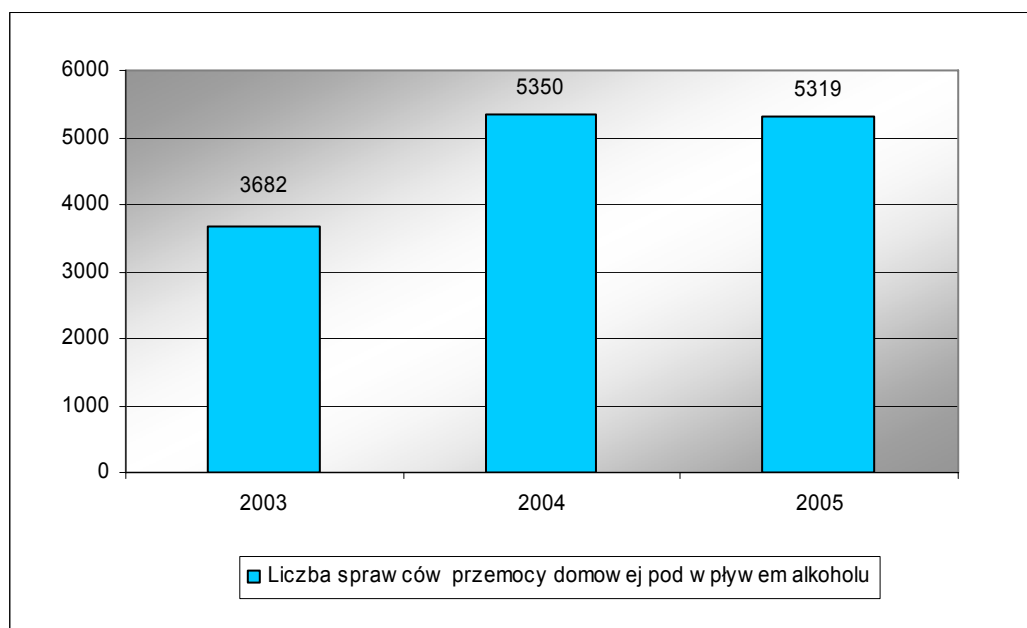
Wykres 9. Sprawcy przemocy domowej w 2005 roku

Podobna tendencja utrzymywała się w latach wcześniejszych. Zarówno w 2003 jak i w 2004 roku wśród sprawców przemocy domowej zdecydowanie przeważali mężczyźni. Niewielki odsetek stanowiły kobiety oraz nieletni.

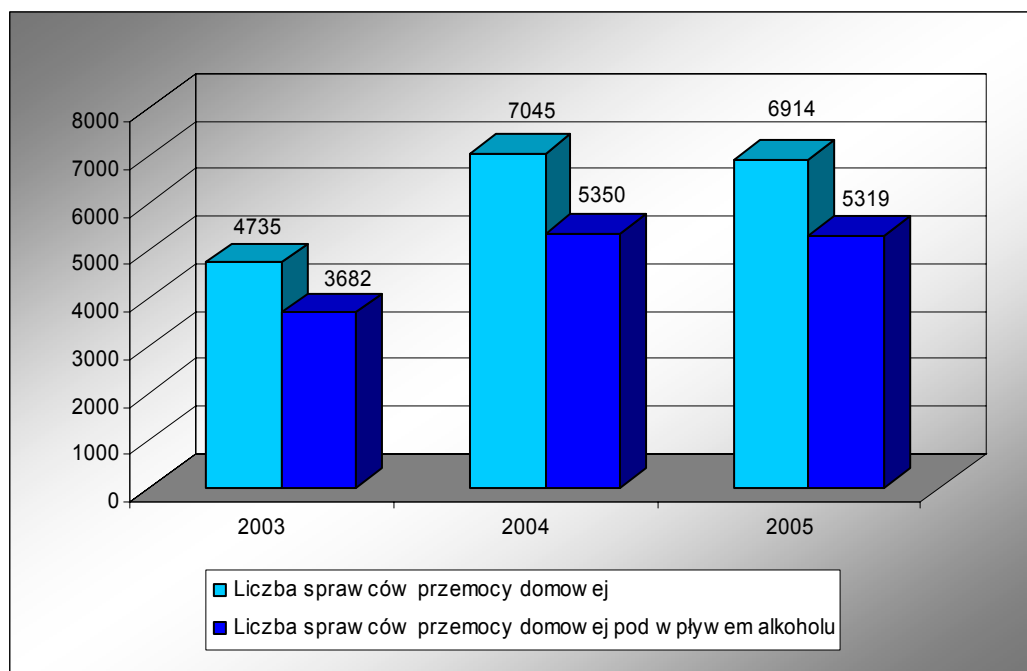
Wykres 10. Sprawcy przemocy domowej ujawnieni w latach 2003 – 2005 w ramach realizacji procedury policyjnej „Niebieska Karta”

W latach 2003 – 2005, w ramach realizacji procedury Niebieskiej Karty, ujawniono rocznie od 3682 do 5350 sprawców, którzy w momencie stosowania przemocy znajdowali się pod wpływem alkoholu.

Wykres 11. Sprawcy przemocy domowej, działający pod wpływem alkoholu, ujawnieni w latach 2003 – 2005 w ramach realizacji procedury policyjnej „Niebieska Karta”

Zestawienie liczby sprawców przemocy ogółem z liczbą sprawców działających pod wpływem alkoholu wskazuje na częste współwystępowanie obu problemów. Osoby znajdujące się w stanie nietrzeźwości tracą samokontrolę i mogą zachowywać się w nieprzewidywalny sposób. Pod wpływem alkoholu zanikają istniejące w człowieku hamulce, wewnętrzne zakazy krępujące jego zachowanie. Częste nadużywanie alkoholu prowadzi do nasilenia się zachowań agresywnych. Nie można jednak mówić o jakimkolwiek związku przyczynowym pomiędzy przemocą a nadużywaniem alkoholu. Zdarza się, że sprawcy przemocy po zakończeniu leczenia odwykowego nadal stosują przemoc wobec swoich bliskich.

Wykres 12. Zestawienie liczby sprawców przemocy domowej ogółem z liczbą sprawców, działających pod wpływem alkoholu, ujawnieni w latach 1999 – 2005 w ramach realizacji procedury policyjnej „Niebieska Karta”

Szacując skalę zjawiska, warto również przyrzeć się jak wygląda nasilenie problemu przemocy domowej na terenie województwa. Dane policyjne, gromadzone przez Komendy Powiatowe oraz Miejskie, obrazują przestrzenny rozkład i zróżnicowanie przemocy w rodzinie.

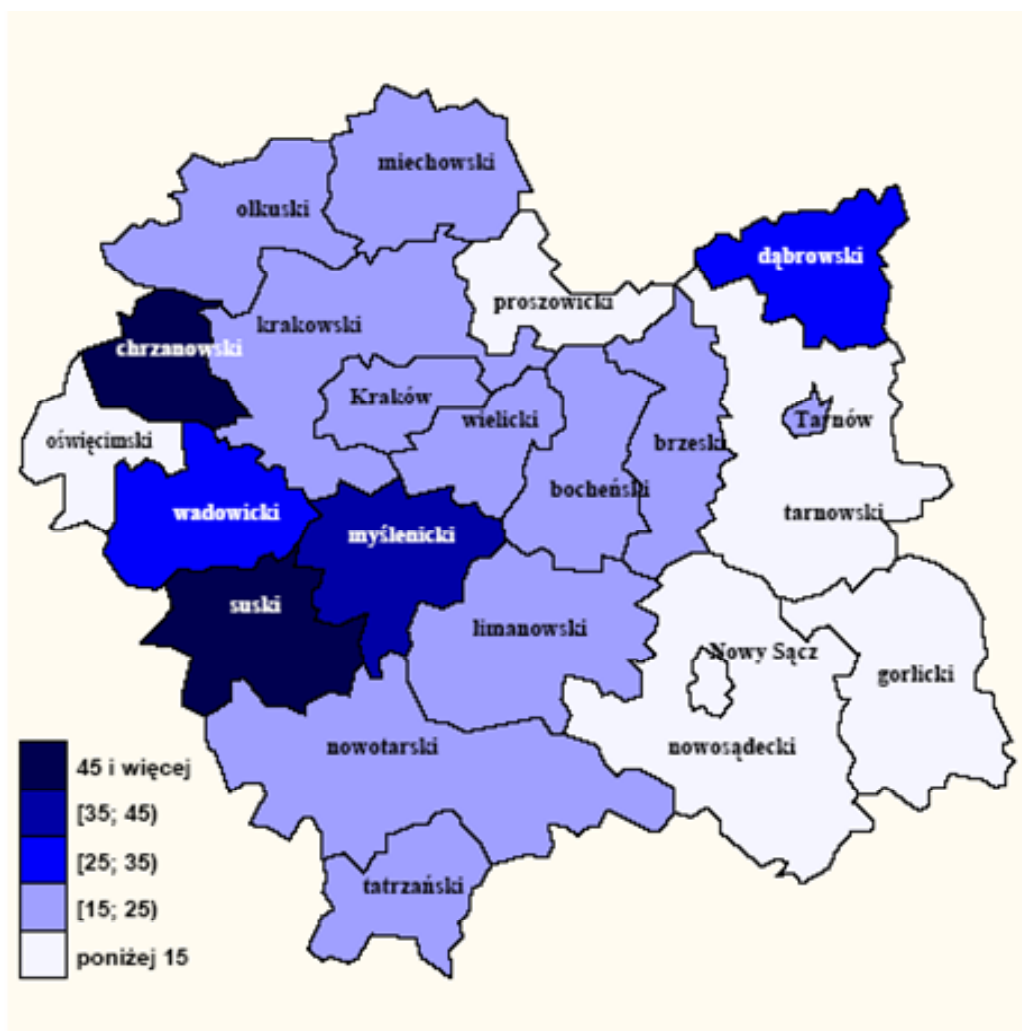
Tabela 1. Interwencje domowe dotyczące przemocy w rodzinie przeprowadzone w powiatach województwa małopolskiego w 2005 roku

POWIAT	LICZBA INTERWENCJI W SPRAWIE PRZEMOCY W RODZINIE
BOCHEŃSKI	226
BRZESKI	136
CHRZANOWSKI	605
DĄBROWSKI	154
GORLICKI	106
KRAKOWSKI ZIEMSKI	596
LIMANOWSKI	196
MIECHOWSKI	111
MYSLENICKI	449
NOWOTARSKI	360
NOWOSĄDECKI ZIEMSKI	90
OLKUSKI	183
OSWIĘCIMSKI	151
PROSZOWICKI	48
TARNOWSKI ZIEMSKI	287
TATRZAŃSKI	122
SUSKI	475
WADOWICKI	452
WIELICKI	171
KRAKOWSKI GRODZKI	1644
NOWOSĄDECKI GRODZKI	54
TARNOWSKI GRODZKI	276
RAZEM	6892

Powyższa tabela przedstawia rozkład interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie w powiatach województwa małopolskiego. Zgromadzone dane wskazują, że najwięcej interwencji odnotowano w powiecie krakowskim grodzkim, chrzanowskim i krakowskim ziemskim. Najmniej interwencji w sprawie przemocy domowej miało miejsce w powiecie proszowickim, nowosądeckim grodzkim i nowosądeckim ziemskim. Są to jednak liczby bezwzględne.

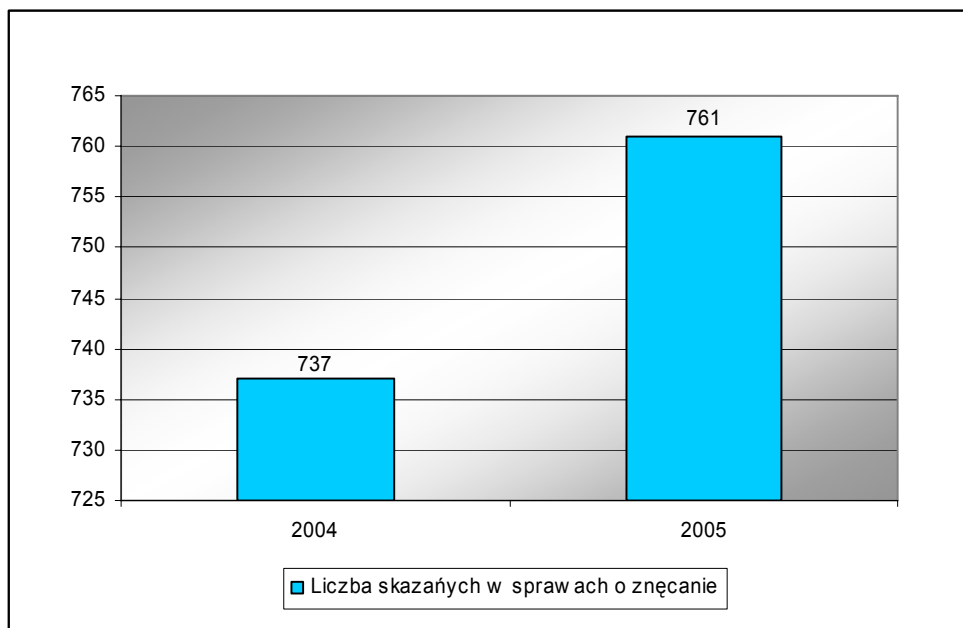
Aby lepiej zobrazować rozkład przestrzenny zjawiska, warto zestawić liczbę interwencji dotyczących przemocy w rodzinie odnotowaną w poszczególnych powiatach z liczbą mieszkańców tych powiatów. Stworzona na podstawie takiego zestawienia mapka obrazuje nasilenie przemocy w poszczególnych powiatach województwa małopolskiego, mierzone liczbą interwencji przypadających na jednego mieszkańca powiatu. Z mapy wynika, iż największe nasilenie przemocy występuje w zachodniej części województwa małopolskiego, z wyjątkiem powiatu oświęcimskiego, najmniejsze zaś w części wschodniej, z wyjątkiem powiatu dąbrowskiego i tarnowskiego grodzkiego.

Trudno jednak w jednoznaczny sposób zinterpretować taki rozkład interwencji. Małe nasilenie interwencji przypadających na jednego mieszkańca powiatu może, ale nie musi oznaczać, że na danym terenie problem przemocy jest znikomy. Stopień nasilenia interwencji może być związany z poziomem ujawniania problemu przez ofiary oraz z zaangażowaniem poszczególnych służb w realizację procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie.

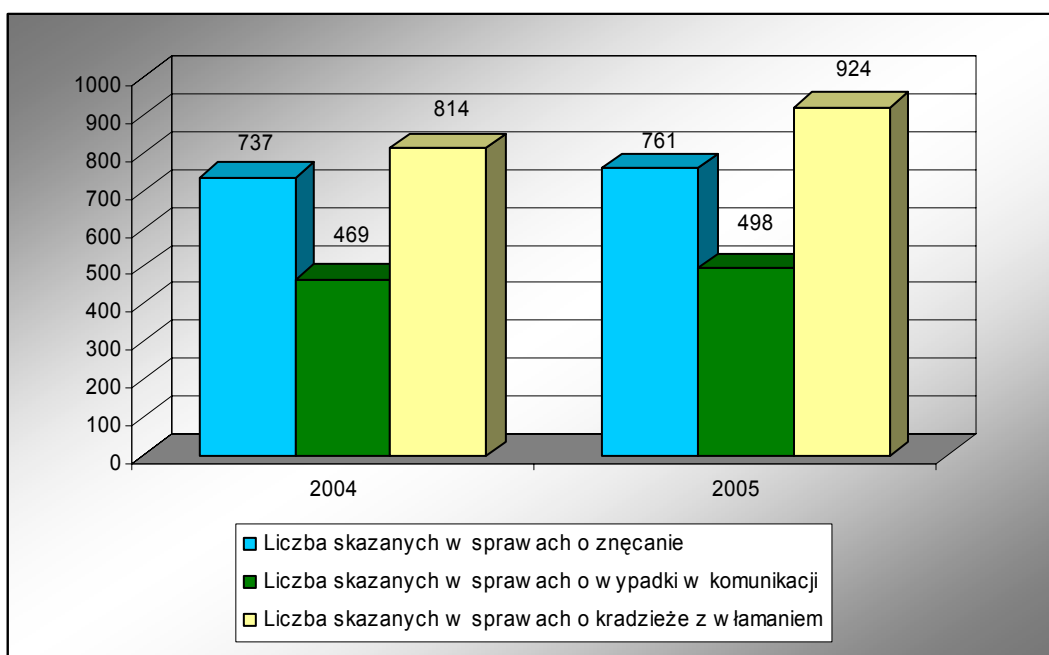
Rys. 1. Interwencje domowe w sprawie przemocy w rodzinie w powiatach małopolski na 10000 mieszkańców

Skalę problemu przemocy w rodzinie obrazują również dane gromadzone przez sądy. Przedstawione poniżej zestawienie danych obejmuje sądy rejonowe okręgu krakowskiego w latach 2004 – 2005 (I półrocze), co do prawomocnych skazań (ilość osób) z art. 207 k.k. Liczby te nie są oczywiście tożsame z ilością spraw związanych z przemocą w rodzinie, choć można powiedzieć, że wskazują na minimalną ilość przypadków przemocy wobec najbliższych w danym roku na obszarze właściwości miejscowej sądu.

Wykres 13. Liczba skazanych w sprawach o znęcanie (art. 207 k.k.) w sądach okręgu krakowskiego w latach 2004-2005

Dla zobrazowanie skali zjawiska dane dotyczące przestępstwa znęcania się zostały zestawione z ilością prawomocnych skazań z art. 177 k.k., a więc za przestępstwo wypadku komunikacyjnego (w którym pokrzywdzeni odnieśli obrażenia skutkujące naruszeniem sprawności narządów na okres powyżej 7 dni) oraz skazań za kradzież z włamaniem (art. 279 k.k.). Z zestawienia wynika, że ilość stwierdzonych przypadków znęcania jest większa niż ilość wypadków, mniejsza zaś niż ilość kradzieży z włamaniem.

Wykres 14. Liczba skazanych w sprawach o znęcanie (art. 207 k.k.) oraz o wypadki w komunikacji (art. 177 k.k.) i kradzieże z włamaniem (art. 279 k.k.) w sądach krakowskich w latach 2004-2005

4.3. REALIZACJA ZADAŃ USTAWOWYCH

Z początkiem II kwartału 2006 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, dokonał wśród gmin województwa małopolskiego rozeznania działań podejmowanych na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie. Celem podjętej inicjatywy było uzyskanie informacji na temat funkcjonowania procedury Niebieskie Karty w pomocy społecznej, stanu realizacji zadań własnych gmin w zakresie przeciwdziałania przemocy oraz identyfikacja problemów, trudności i potrzeb występujących w tym obszarze. Na prośbę o stosowne informacje, skierowaną do 182 gmin województwa małopolskiego, odpowiedziały Ośrodki Pomocy Społecznej ze 136 gmin.

4.3.1. Realizacja procedury Niebieskie Karty

Spośród 136 Ośrodków Pomocy Społecznej, które udzieliły informacji, niemal 45% (61 ośrodków), potwierdziło stosowanie procedury Niebieskie Karty. Blisko 9% (12 ośrodków) wskazało na sporadyczne wypełnianie Niebieskich Kart, zaś 55% (75 ośrodków) przyznało, że nie realizuje procedury. Ze wskazań Ośrodków Pomocy Społecznej wynika, iż w okresie od 2004 roku do końca I kwartału 2006 roku, w województwie małopolskim, zostało wypełnionych 1035 Niebieskich Kart, w 61 gminach. Ponad połowę kart 53% (553) wypełniono w 3 miastach na prawach powiatu (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów). W 2004 roku w Ośrodkach Pomocy Społecznej założono 403 Niebieskie Karty, w 2005 roku 382, do końca I kwartału 2006 roku 237 Niebieskich Kart. 3 Ośrodki Pomocy Społecznej wypełniły w ciągu całego okresu od 2004 do 2006 (koniec I kwartału) w sumie 13 kart, nie określając jednak bliżej rozkładu kart w poszczególnych latach. Niski poziom realizacji procedury Niebieskie Karty w pomocy społecznej ośrodki wyjaśniały wskazując najczęściej na fakt, iż procedurę inicjuje najczęściej policja, a osoby, co do których istnieje przypuszczenie, że w ich rodzinie występuje przemoc nie chcą tego ujawniać pracownikom socjalnym, nie godzą się na wypełnienie Niebieskiej Karty i przekazywanie jej innym instytucjom lub wycofują się ze współpracy. Wśród uwag do procedury wskazywano również na niedostateczną koordynację działań lokalnych służb.

4.3.2. Realizacja zadań własnych gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Na pytanie o funkcjonowanie gminnego programu przeciwdziałania przemocy, odpowiedziały 133 gminy. 44% spośród nich (59 gmin) zadeklarowało systemowe podejście do przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Funkcjonujące systemy lokalne mają w większości charakter nieformalny oparty na codziennej współpracy instytucji. Głównymi podmiotami takiej współpracy są przede wszystkim ośrodki pomocy społecznej, policja, GKRPA, szkoły, ośrodki zdrowia oraz punkty konsultacyjne dla ofiar przemocy. 20% (27 gmin) wskazało na funkcjonowanie na ich terenach koalicji ds. przeciwdziałania przemocy. W kilku przypadkach gminny system przeciwdziałania przemocy ma podstawy formalne. 1 gmina opracowała gminny program przeciwdziałania przemocy, w przypadku 8 innych gmin przeciwdziałanie przemocy ujęte zostało w gminnych strategiach rozwiązywania problemów społecznych lub gminnych programach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. 56% gmin (74) wykazało brak gminnego systemu przeciwdziałania przemocy. 10% spośród nich zadeklarowało, iż znajdują się w trakcie tworzenia takiego systemu.

Informacje na temat poradnictwa i interwencji przekazało 136 gmin. Niemal 85% gmin (115) potwierdziło prowadzenie poradnictwa i interwencji w przypadkach przemocy. Zadanie to realizują przede wszystkim ośrodki pomocy społecznej samodzielnie lub we współpracy z policją, a także GKRPA, punkty konsultacyjne, ośrodki interwencji kryzysowej lub punkty interwencji kryzysowej. Do najczęściej świadczonych form pomocy należy pomoc psychologiczna, prawna, socjalna, informowanie o możliwościach uzyskania pomocy, kierowanie do specjalistycznych instytucji. Sporadycznie wskazywano na prowadzenie rozmów ze sprawcą, odbywanie wizyt z dzielnicowym czy możliwość uczestnictwa w grupie wsparcia.

Spośród 98 gmin, które udzieliły odpowiedzi na pytanie o realizację programu ochrony ofiar przemocy jedynie 1 gmina zadeklarowała, że posiada taki program. Podobnie, zdecydowana większość gmin wykazała brak gminnych ośrodków wsparcia.

Identyfikując problemy związane z realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ośrodki pomocy społecznej wskazywały na dwa rodzaje trudności: problemy związane z postawą i zachowaniem ofiar przemocy oraz problemy związane z funkcjonowaniem systemu. Do pierwszej kategorii należą przede wszystkim: strach ofiar przed ujawnieniem przemocy, brak chęci do korzystania z pomocy, poczucie wstydu przed otoczeniem, obawa przed sprawcą. Wśród problemów o charakterze systemowym ośrodki wymieniały najczęściej; brak środków finansowych, brak specjalistów, brak bazy lokalowej i mieszkań chronionych, brak praktycznych możliwości izolowania sprawców przemocy, brak systemowych działań/trudności we współpracy z instytucjami, długi okres rozstrzygania spraw w sądach, niska świadomość społeczna oraz funkcjonowanie stereotypów na temat przemocy w rodzinie.

Inne źródło informacji – dane opracowane przez Biuro Pełnomocnika ZWM ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom, obrazują działania Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, podejmowane w latach 2003 – 2005, wobec rodzin, w których dochodziło do przemocy (patrz Tabela 2, Tabela 3).

Tabela 2. Kontakty gminnych komisji w związku z przemocą w rodzinie.

Kontakty GKRPA z osobami uwikłanymi w przemoc w rodzinie			
Rok	Podmiot kontaktu	Sprawcy przemocy w rodzinie	Ofiary przemocy w rodzinie
2003		1300	2089
2004		904	1504
2005		940	1695

Do najczęstszych działań, zrealizowanych przez GKRPA, w związku z występowaniem przemocy w rodzinie należały: wezwanie nadużywającego alkoholu sprawcy przemocy na rozmowę interwencyjną, powiadomienie policji, skierowanie dzieci ofiar przemocy do świetlicy socjoterapeutycznej, skierowanie dorosłych ofiar przemocy do specjalistycznych placówek terapeutycznych, skierowanie do wzięcia udziału w samopomocowej grupie wsparcia, powiadomienie sądu rodzinnego o sytuacji dziecka, powiadomienie innych służb o sytuacji rodziny w ramach procedury Niebieskie Karty, zawiadomienie prokuratury o popełnieniu

przestępstwa znęcania się, skierowanie sprawcy do udziału w programie korekcyjnym, skierowanie dziecka do grupy terapeutycznej oraz inne.

Tabela 3. Działania podejmowane przez Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w latach 2003 – 2005, wobec członków rodzin, w których dochodziło do przemocy.

Rodzaj działań	Rok	2003	2004	2005
zawiadomienie prokuratury o popełnieniu przestępstwa znęcania się		20	22	15
wezwanie nadużywającego alkoholu sprawcy przemocy na rozmowę interwencyjną		117	120	127
powiadomienie policji		74	66	80
skierowanie sprawcy do udziału w programie korekcyjnym		12	19	8
skierowanie dorosłych ofiar przemocy do specjalistycznych placówek terapeutycznych		30	32	36
skierowanie do wzięcia udziału w samopomocowej grupie wsparcia		31	35	30
skierowanie dzieci ofiar przemocy do świetlicy socjoterapeutycznej		38	35	27
skierowanie dziecka do grupy terapeutycznej		7	7	7
powiadomienie sądu rodzinnego o sytuacji dziecka		30	25	34
powiadomienie innych służb o sytuacji rodziny w ramach procedury Niebieskie Karty		28	34	39
inne		30	31	27

4.3.3. Działania powiatów w zakresie realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

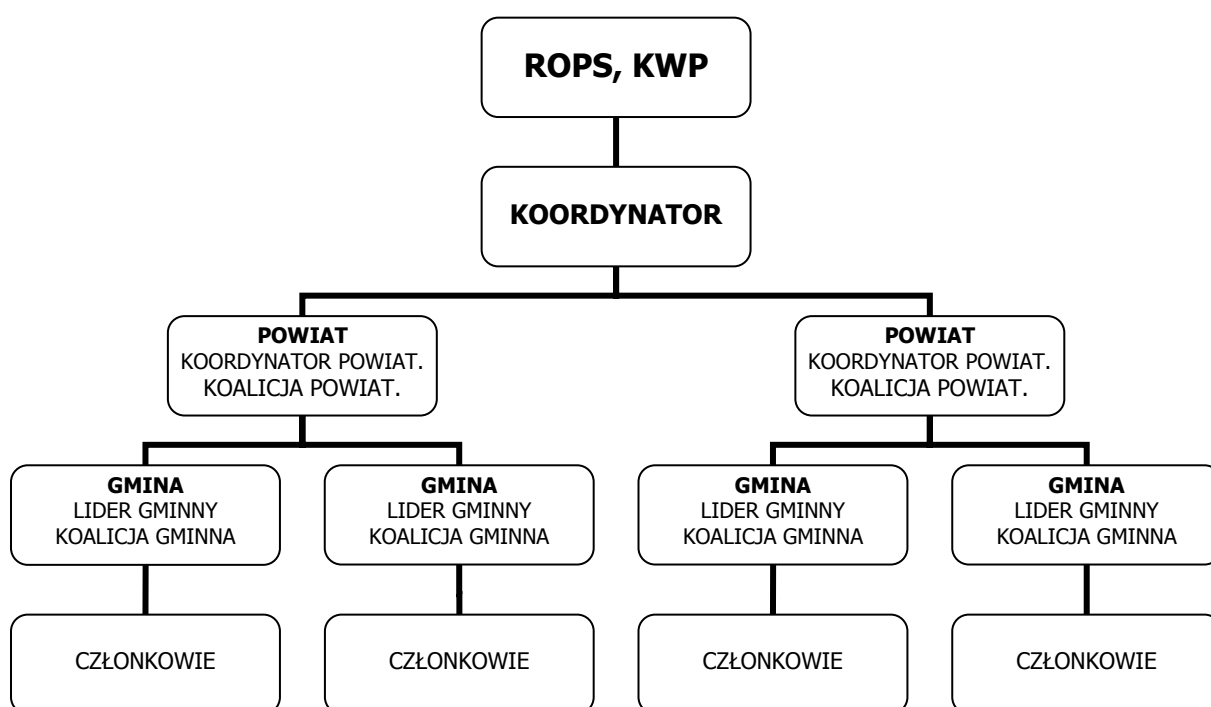
Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, do zadań własnych powiatu należy tworzenie i prowadzenie ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej. Powiatom przypisana została również realizacja zadań z zakresu administracji rządowej takich jak tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Według danych zgromadzonych, w 2006 roku, przez Wydział Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, na terenie 11 małopolskich powiatów funkcjonuje 12 Ośrodków Interwencji Kryzysowej (powiaty: bocheński, brzeski, gorlicki, krakowski grodzki, myślenicki, nowosądecki grodzki, nowotarski, oświęcimski, tarnowski ziemski, tarnowski grodzki, tatrzański). Z końcem 2006 roku, w powiecie oświęcimskim, tarnowskim grodzkim i tatrzańskim, utworzone zostały 3 Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. Środki finansowe na realizację programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, w 2006 roku, otrzymały powiaty: oświęcimski, bocheński, krakowski grodzki i tarnowski grodzki.

4.3.4. Działania województwa wobec problemu przemocy w rodzinie

W ramach inspirowania i promowania nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, wspólnie z Wydziałem Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie oraz Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w Tarnowie, realizuje program „Przeciw przemocy. Budowanie lokalnych koalicji – interwencje w przemoc domowej”, którego celem jest tworzenie i rozwijanie spójnego i wielopoziomowego systemu zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie oraz pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc. Inicjatywa budowy systemu pomocy dla rodzin z problemem przemocy zrodziła się w sytuacji braku kompleksowego wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc domową oraz informacji o możliwościach pomocy rodzinom dotkniętym przemocą.

Podstawę programu stanowi podejście interdyscyplinarne, zgodnie z którym wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów o różnych zawodach, będących przedstawicielami różnych instytucji i organizacji. Kluczowe znaczenie ma tutaj praca zespołowa, koordynacja działań i współpraca. Interwencja wobec problemu przemocy w rodzinie nie może opierać się na działaniu jednej instytucji – żaden pojedynczy specjalista ani instytucja nie jest w stanie zabezpieczyć wszystkich podstawowych potrzeb rodziny uwikłanej w przemoc. Dla podjęcia skutecznych działań pomocowych niezbędne jest kompleksowe podejście do sytuacji, w jakiej znajduje się rodzina dotknięta przemocą, w drodze tworzenia sieci współpracy opartej o działanie lokalnych zespołów interdyscyplinarnych.

Rys. 2. Schemat budowy lokalnych koalicji

Koalicja to grupa profesjonalistów stale ze sobą współpracujących w sposób skoordynowany, dający osobom dotkniętym przemocą możliwość uzyskania kompleksowej pomocy. Członkowie zespołu reprezentują instytucje i organizacje z danego terenu (powiatu). Koalicja powiatowa skupia specjalistów z różnych

dziedzin. Najczęściej są to: pracownicy socjalni, pedagodzy, policjanci, psychologowie, kuratorzy, prawnicy, przedstawiciele służby zdrowia, członkowie GKRPA. Nad działaniem zespołu interdyscyplinarnego w powiecie czuwają koordynatorzy powiatowi, odpowiedzialni za organizację cyklicznych spotkań z członkami zespołu, sprawozdawczość, reprezentowanie koalicji powiatowej na zewnątrz. Członkowie koalicji powiatowej, reprezentujący poszczególne gminy, wybierają spośród siebie liderów gminnych, których zadaniem jest zakładanie mniejszych zespołów interdyscyplinarnych w poszczególnych gminach – koalicji gminnych, promocja koalicji, udział w cyklicznych spotkaniach zespołu interdyscyplinarnego na poziomie powiatu. Koalicje gminne powstają na poziomie gminy, po to, aby osoby dotknięte przemocą i potrzebujące pomocy miały profesjonalne wsparcie „w zasięgu ręki”. Koalicje skupiają się na badaniu sprawy krzywdzenia rodziny, na strategii postępowania z danym przypadkiem, na problemach dotyczących terapii ofiar, ich rodzin i sprawców. Trudniejsze przypadki rozwiązywane są przez zespół interdyscyplinarny na poziomie powiatu.

Program „Przeciw przemocy. Budowanie lokalnych koalicji – interwencje w przemocę domową” kierowany jest do gmin z powiatów województwa małopolskiego. Proces wdrażania programu „Przeciw przemocy...” odbywa się w dwóch etapach:

- cykl szkoleń i warsztatów dla przedstawicieli instytucji i organizacji z terenu powiatu zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy i pomocą rodzinom uwikłanym w przemoc (uczestnicy uzyskują tę samą wiedzę na temat przemocy i kompetencji poszczególnych resortów, poznają się wzajemnie, nawiązują nieformalne kontakty, integrują się) cykl obejmuje 3 moduły szkoleniowe: aspekt psychologiczny przemocy, aspekt prawny, aspekt organizacyjny (zasady budowy i funkcjonowania koalicji i tworzenia sieci współpracy)
- etap wdrażania programu – tworzenie lokalnych koalicji na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej, wypracowanie modelu interwencji oraz jego zastosowanie w praktyce.

Podczas szkoleń, rozpoczyna się tworzenie sieci wsparcia. Każdy uczestnik ma możliwość poznania innych specjalistów, którzy mogą dostarczyć świadczeń potrzebnych osobie, która się do niego zgłosi. Pomiedzy uczestnikami, będącymi przedstawicielami różnych instytucji i organizacji nawiązują się nieformalne kontakty osobiste, które w późniejszym etapie mają bezpośredni wpływ na skuteczne pomaganie osobom uwikłanym w przemoc. Oparte o wspólne zrozumienie problemu, nieformalne stosunki osobiste pomiędzy osobami zaangażowanymi w przeciwdziałanie przemocy domowej stanowią nieocenioną pomoc w sprawnym interweniowaniu. Pozwalają niejednokrotnie ominąć bariery biurokratyczne i zapewnić zindywidualizowanie wielu świadczeń. Będąc członkami sieci wsparcia specjaliści dzielą się między sobą nie tylko wiedzą i doświadczeniem, ale i odpowiedzialnością za niesioną pomoc.

Wraz z opuszczeniem sali szkoleniowej rozpoczyna się drugi etap wdrażania programu. Umiejętności i kontakty nabyte w pierwszym etapie są wykorzystywane w codziennej pracy. Członkowie nowo zawiązanych koalicji gminnych wracają do swoich środowisk. Stają przed wyzwaniem urzeczywistnienia działalności koalicji. Muszą znaleźć lokal gdzie będą odbywać się spotkania i dyżury, ustalić zasady funkcjonowania, nagłośnić w społeczności lokalnej fakt powstania zespołu, który

świadczy pomoc osobom uwikłanym w przemoc. Takie działania powodują zwykle ujawnienie przypadków przemocy i podjęcie pierwszych interwencji.

Program „Przeciw przemocy. Budowanie lokalnych koalicji – interwencje w przemocy domowej” jest wdrażany w powiatach Małopolski od 2002 roku. W rezultacie, począwszy od 2002 roku, zaproszenie do uczestnictwa w programie przyjęło 12 powiatów. W większości, idee programu znalazły zrozumienie u uczestników, co bezpośrednio przełożyło się na sprawne i efektywne funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych. Specyfika powiatu, relacje pomiędzy instytucjami wpływają na zdolność budowania sieci wsparcia. Tam, gdzie istniały tradycje współpracy, zwłaszcza z władzami lokalnymi, inicjatywa budowy systemu pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc szybko się zakorzeniła. Nie wszędzie jednak program udało się wdrożyć w życie. Ostatecznie zespoły interdyscyplinarne zainicjowane w ramach programu „Przeciw przemocy...” działają w 9 powiatach: dąbrowskim, wadowickim, proszowickim, tatrzańskim, olkuskim, chrzanowskim, limanowskim, nowotarskim, suskim, co przekłada się na funkcjonowanie ponad 70 koalicji gminnych.

- powiat dąbrowski – 6 zespołów interdyscyplinarnych w gminach: Dąbrowa Tarnowska, Bolesław, Gręboszów, Olesno, Szczucin, Mędrzechów
- powiat wadowicki – 9 zespołów interdyscyplinarnych w gminach: Lanckorona, Brzeźnica, Kalwaria Zebrzydowska, Spytkowo, Stryszów, Andrychów, Wieprz, Mucharz, Wadowice
- powiat proszowicki – 5 zespołów interdyscyplinarnych w gminach: Proszowice, Koniusza, Pałecznicza, Koszyce, Radziemice
- powiat tatrzański – 5 zespołów interdyscyplinarnych w gminach: Bukowina Tatrzańska, Poronin, Kościelisko, Biały Dunajec, Zakopane
- powiat chrzanowski – 5 zespołów interdyscyplinarnych w gminach: Chrzanów, Trzebinia, Libiąż, Alwernia, Babice
- powiat olkuski – 6 zespołów interdyscyplinarnych w gminach: Olkusz, Wolbrom, Bukowno, Klucze, Bolesław, Trzyciąż
- powiat limanowski – 12 zespołów interdyscyplinarnych w gminach: Kamienica, Jodłownik, Łukowica, Dobra, Niedźwiedź, Tymbark, Gmina Mszana Dolna, Miasto Mszana Dolna, Słopnice, Laskowa, Gmina Limanowa, Miasto Limanowa
- powiat suski – 7 zespołów interdyscyplinarnych w gminach: Budzów, Bystra-Sidzina oraz gmina wiejska Jordanów oraz gmina miejska Jordanów, Maków Podhalański, Stryszawa, Sucha Beskidzka, Zawoja, Zembrzyce
- powiat nowotarski – 9 zespołów interdyscyplinarnych w gminach: Czarny Dunajec, Czorsztyń, Łapsze Niżne, gmina wiejska Nowy Targ, gmina miejska Nowy Targ, Raba Wyżna, Rabka Zdrój, Szaflary, Szczawnica

Wszystkie koalicje pomagają przede wszystkim osobom doświadczającym przemocy domowej. Zakres interwencji jest jednak znacznie szerszy – w rodzinach przemocowych występuje zwykle kilka powiązanych ze sobą problemów, z których najczęstszym jest uzależnienie alkoholowe. Wśród pozostałych znajdują się m.in.: trudna sytuacja materialna, bezrobocie, problemy mieszkaniowe, zaburzone relacje emocjonalne i konflikty w rodzinie, problemy wychowawcze. Członek koalicji,

do którego zgłasza się osoba potrzebująca pomocy, inicjuje proces interwencji. Diagnozuje problem, zapewnia pomoc doraźną oraz kontaktuje klienta z innymi członkami zespołu interdyscyplinarnego, którzy są w stanie zapewnić pomoc w zaspokojeniu pozostałych potrzeb. Podstawowa współpraca odbywająca się na linii pracownik socjalny – policjant rozszerza się na psychologa, pedagoga, terapeutę, lekarza, księdza, kuratora, prokuratora, sędziego itd. – w zależności od tego, jakimi specjalistami dysponuje zespół interdyscyplinarny i czego wymaga dana sytuacja. Członkowie koalicji zazwyczaj udzielają pomocy w formie porady, skierowania do odpowiedniego specjalisty, zapewnienia schronienia, wsparcia w załatwianiu ważnych spraw życiowych, terapii ofiar i sprawców.

Zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, samorząd województwa realizuje również za pośrednictwem Pełnomocnika Zarządu Województwa Małopolskiego ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom. Działając w oparciu o Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2006 – 2010, Ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku, Ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 roku oraz na podstawie Małopolskiego Programu Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2004 – 2007, Pełnomocnik ZWM ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom zorganizował, w latach 2003 – 2006, m.in. 2 kampanie edukacyjne uwrażliwiające na problemy przestępstw dokonywanych wobec dzieci, w tym przemocy seksualnej, 5 konferencji i seminariów oraz 4 szkolenia poświęcone zagadnieniom związanym z przemocą w rodzinie.

W okresie 2003 – 2006, w ramach konkursów Urzędu Miasta Krakowa na realizację świadczeń zdrowotnych dla mieszkańców Krakowa w zakresie leczenia uzależnienia od alkoholu oraz innych substancji psychoaktywnych, uzależnień niechemicznych oraz terapii dla osób współuzależnionych i dotkniętych przemocą w rodzinie, w Wojewódzkim Ośrodku Terapii Uzależnień i Współuzależnienia, realizowano program „Praca ze sprawcami przemocy w rodzinie”. W ciągu 4 lat, w programie uczestniczyło 114 osób, w tym 93 mężczyzn i 21 kobiet.

4.4. DIAGNOZA ZASOBÓW INSTYTUCJONALNYCH

W województwie małopolskim funkcjonują następujące instytucje, których działanie związane jest z zapobieganiem i zwalczaniem przemocy w rodzinie (patrz również Rys. 3. Mapa pomocy rodzinie uwikłanej w przemoc):

- 19 Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie i 3 Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej z miast na prawach powiatu – wykonują zadania powiatu w zakresie pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy w rodzinie; do zadań tych należy w szczególności m.in. prowadzenie specjalistycznego poradnictwa, udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach, szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr z terenu powiatu, prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej, tworzenie i prowadzenie ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz specjalistycznych ośrodków wsparcia, a także opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie; (sprawozdanie MPiPS-03 za 2006 rok)
- 182 Ośrodki Pomocy Społecznej – wykonują zadania gminy z zakresu pomocy społecznej i przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności polegające na: przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków celowych, pracy socjalnej, tworzeniu

gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną, tworzeniu gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadzeniu poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, opracowywaniu i realizacji programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie, prowadzeniu gminnych ośrodków wsparcia; (na podstawie sprawozdania MPiPS-03 za 2006 rok)

- 182 Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – do zadań Komisji należy między innymi inicjowanie działań w zakresie zwiększania dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu oraz profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej, w szczególności dla dzieci i młodzieży, podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego a także udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie (strona internetowa Pełnomocnika Zarządu Województwa Małopolskiego ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom www.uzaleznienia-malopolska.pl/pzwm/)
- 30 ambulatoryjnych placówek terapii uzależnienia od alkoholu – 6 spośród nich oferuje pomoc pacjentom uwikłanym w przemoc domową: poradnictwo indywidualne, kierowanie do OIK, grupy psychoedukacyjne dla ofiar przemocy, grupy psychokorekcyjne dla sprawców (dane Wojewódzkiego Ośrodka Terapii Uzależnień i Współuzależnienia)
- 46 Publicznych Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych – udzielają pomocy psychologiczno pedagogicznej dzieciom, młodzieży oraz rodzicom, między innymi poprzez: wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, efektywności uczenia się, nabywania i rozwijania umiejętności negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów oraz innych umiejętności z zakresu komunikacji społecznej, problematyka uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży, udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dzieciom i młodzieży z grup ryzyka, terapia zaburzeń rozwojowych i zaburzeń dysfunkcyjnych, prowadzenie edukacji prozdrowotnej wśród uczniów, rodziców i nauczycieli, wspomaganie wychowawczej funkcji rodzin; (bazy szkół i placówek oświatowych prowadzone przez Kuratorium Oświaty w Krakowie www.kuratorium.krakow.pl)
- 3 Sądy Okręgowe i 22 Sądy Rejonowe – sądy okręgowe rozpoznają odwołania od orzeczeń wydanych przez sądy rejonowe, a więc funkcjonują jako sądy II instancji (odwoławcze); jednocześnie rozpatrują niektóre sprawy o większym ciężarze gatunkowym, wymagające od sędziów dużego doświadczenia i praktyki (bardzo duża wartość roszczenia, poważne przestępstwa itp.) i wówczas funkcjonują jako sądy I instancji; sądy rejonowe, jako jednostki sądownictwa najbliższe dla obywateli, rozpatrują wszystkie sprawy, z wyjątkiem zastrzeżonych dla sądu okręgowego; (na podstawie informacji ze stron internetowych sądów okręgowych w Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie www.krakow.so.gov.pl, www.nowy-sacz.so.gov.pl, www.tarnow.so.gov.pl)
- 3 Prokuratury Okręgowe i 23 Prokuratury Rejonowe – zobowiązane, w sytuacji istnienia uzasadnionego podejrzenia, że doszło do popełnienia przestępstwa, do wszczęcia postępowania przygotowawczego celem sprawdzenia czy doszło

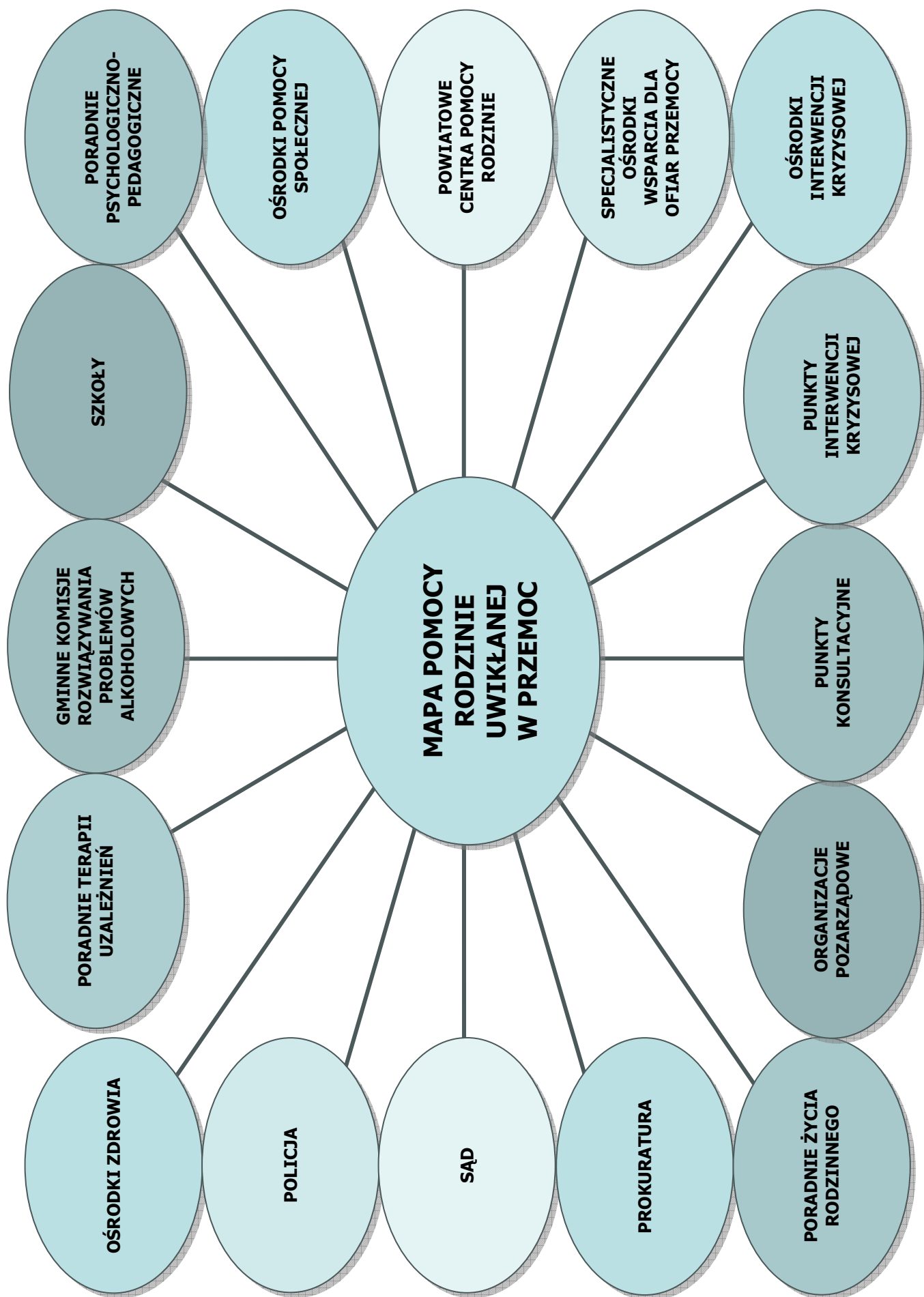
do przestępstwa, wyjaśnienia okoliczności zdarzenia, zebrania i zabezpieczenia dowodów, ujęcia sprawcy, zastosowania, w uzasadnionych przypadkach, środka zapobiegawczego wobec sprawcy przemocy w formie dozoru policyjnego bądź tymczasowego aresztowania (na podstawie informacji ze stron internetowych prokuratur okręgowych w Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie www.krakow.po.gov.pl, www.prokuratura-nowysacz.pl, www.prokuratura.tarnow.pl)

- 3 Komendy Miejskie Policji, 17 Komend Powiatowych Policji – zgodnie z Ustawą o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku, do podstawowych zadań policji należą: ochrona życia i zdrowia ludzi, ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu, przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie, w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi, wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w tym prowadzenie interwencji w przypadku występowania przemocy w rodzinie, zapewnianie ofiarom doraźnego bezpieczeństwa, informowanie ofiar i świadków o przysługujących prawach, możliwościach i miejscach uzyskania pomocy, prowadzenie działań prewencyjnych wobec sprawców (wykaz jednostek policji województwa małopolskiego opracowany przez Wydział Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie)
- 1260 Zakładów Opieki Zdrowotnej (publicznych i niepublicznych) – zobowiązane do udzielania pomocy medycznej, a także, w przypadku występowania u pacjenta sygnałów świadczących o występowaniu przemocy domowej, do informowania o możliwościach uzyskania pomocy, wystawiania na prośbę osoby pokrzywdzonej zaświadczenia lekarskiego o stwierdzonych obrażeniach i podjętym leczeniu, informowanie ofiar o warunkach i miejscach wystawienia obdukcji (Rejestr Zakładów Opieki Zdrowotnej wg stanu na dzień 31 stycznia 2006 roku, prowadzony przez Wydział Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego)
- 1398 szkół podstawowych, 658 szkół gimnazjalnych, 432 szkoły ponadgimnazjalne, 1089 nauczycieli zatrudnionych na stanowisku pedagoga w szkołach – szkoła obok funkcji edukacyjnej jest źródłem wsparcia dla rodziców w wychowaniu dziecka między innymi poprzez dostarczanie wiedzy dotyczącej problematyki wychowania z zakresu komunikacji interpersonalnej pomiędzy rodzicami i dziećmi, profilaktyki zagrożeń, racjonalnego spędzania czasu wolnego, kształtowanie umiejętności wychowawczych poprzez zajęcia warsztatowe, udzielanie pomocy materialnej, takiej jak bezpłatne obiady, bezpłatne podręczniki, stypendia, wzmacnianie więzi wewnątrzrodzinnych, prowadzenie zajęć edukacyjnych z zakresu wychowania do życia w rodzinie w gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych, a także w najstarszych klasach szkół podstawowych (bazy szkół i placówek oświatowych prowadzone przez Kuratorium Oświaty w Krakowie www.kuratorium.krakow.pl oraz na podstawie Systemu Informacji Oświatowej)
- 90 Katolickich Poradni Życia Rodzinnego – służą pomocą między innymi w kształtowaniu postaw pro-rodzinnych, rozwiązywaniu konfliktów małżeńskich i rodzinnych, rozwiązywaniu problemów wychowawczych, ratowaniu rodzin zagrożonych chorobą alkoholową (strona internetowa Wydziału Duszpasterstwa Rodzin Archidiecezji Krakowskiej www.wdr.diecezja.krakow.pl)

- 3 Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie – zobowiązane do świadczenia usług w zakresie: zapewniania schronienia ofiarom przemocy, ochrony przed osobą stosującą przemoc, udzielania natychmiastowej pomocy psychologicznej, medycznej i wsparcia, rozpoznawania sytuacji ofiary przemocy w rodzinie i opracowywanie planu pomocy, wspierania w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej, udzielania poradnictwa: medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, prowadzenia grup wsparcia i grup terapeutycznych dla ofiar przemocy, prowadzenia terapii indywidualnej; (wykaz Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie opracowany przez Wydział Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego)
- 13 Ośrodków Interwencji Kryzysowej – rolą ośrodków interwencji kryzysowej jest udzielanie natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych – schronienia do 3 miesięcy (wykaz ośrodków OIK opracowany w Wydziale Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego)
- 6 Punktów Interwencji Kryzysowej *
- 58 Punktów Konsultacyjnych i Konsultacyjno-Informacyjnych *
- 291 miejsc hostelowych *

Powyższe dane, z 2006 roku, zostały w większości zaczerpnięte z prowadzonych przez poszczególne instytucje rejestrów, baz, wykazów lub innych źródeł informacji. Dane dotyczące ośrodków interwencji kryzysowej, punktów interwencji kryzysowej, punktów konsultacyjnych, ośrodków wsparcia oraz miejsc hostelowych pochodzą z informacji dostarczonych przez powiaty województwa małopolskiego w październiku 2006 roku. W związku z realizacją Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, pod koniec 2006 roku, na terenie województwa małopolskiego – w powiecie oświęcimskim, tarnowskim grodzkim oraz tatrzańskim, zostały utworzone 3 Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie.

* Wykaz instytucji i organizacji świadczących pomoc i wsparcie w sytuacji występowania przemocy w rodzinie, opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie na podstawie informacji przygotowanych przez powiaty.

Rys. 3. Mapa pomocy rodzinie uwikłanej w przemoc

4.5. PRIORYTETOWE POTRZEBY I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Diagnoza problemu przemocy w rodzinie w województwie małopolskim, wskazując główne problemy związane z realizacją zadań w obszarze zapobiegania i zwalczania przemocy domowej, pozwoliła sformułować priorytetowe potrzeby i kierunki działań:

- położenie nacisku na profilaktykę, edukację i podnoszenie świadomości problemu przemocy w społeczeństwie,
- systematyczne monitorowanie problemu przemocy w rodzinie, gromadzenie informacji i danych związanych z problemem, badanie problemu przemocy,
- rozwój profesjonalnej bazy instytucjonalnej oferującej pomoc i wsparcie osobom uwikłanym w przemoc domową,
- zacieśnianie i koordynacja współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami zobligowanymi do podejmowania działań w obszarze zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie celem wymiany informacji i doświadczeń,
- rozwijanie form wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc,
- położenie nacisku na kompleksowe działania skierowane wobec sprawców przemocy,
- podnoszenie poziomu jakości pomocy świadczonej osobom doznającym przemocy i pracujących ze sprawcami.

V. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

• SYSTEMOWOŚĆ

Program dąży do rozwoju spójnego i wielopoziomowego systemu przeciwdziałania przemocy opartego o wyspecjalizowane zasoby instytucjonalne i ludzkie, pomiędzy którymi istnieje relacja współpracy. Elementami takiego systemu na poziomie lokalnym są pracownicy wszystkich instytucji z danego terenu zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy domowej, włączeni w proces niesienia pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc. Zgodnie z założeniem każdy specjalista powinien: potrafić identyfikować przemoc, mieć wiedzę i umiejętności związane z podejmowaniem interwencji, znać kompetencje i zasady współpracy ze wszystkimi instytucjami i służbami, które uczestniczą w procesie pomocy rodzinom dotkniętym przemocą domową, wykazywać gotowość włączenia się do takiej współpracy. Pomiędzy specjalistami i instytucjami istnieje współdziałanie i kooperacja – we współpracy wypracowywana jest i realizowana strategia pomocy rodzinie dotkniętej przemocą. Kolejny element systemu stanowi instytucja koordynująca, której zadaniem jest inicjowanie i koordynacja pracy zespołów interdyscyplinarnych. System pomocy rodzinom dotkniętym przemocą domową opiera się o diagnozę problemu przemocy domowej uwzględniającą, skalę zjawiska, ofertę placówek i instytucji w zakresie działań na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej, postawy, kompetencje i doświadczenia w zakresie pomocy osobom uwikłanym w przemoc domową, możliwości i bariery podejmowania działań pomocowych.

• INTERDYSCYPLINARNOŚĆ

Podstawę programu stanowi podejście interdyscyplinarne, zgodnie z którym wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów o różnych zawodach, będących przedstawicielami różnych instytucji i organizacji. Kluczowe znaczenie ma praca zespołowa, koordynacja działań i współpraca. Interwencja wobec problemu przemocy w rodzinie nie może opierać się na działaniu jednej instytucji – żaden pojedynczy specjalista ani instytucja nie jest w stanie zabezpieczyć wszystkich podstawowych potrzeb rodziny uwikłanej w przemoc. Dla podjęcia skutecznych działań pomocowych niezbędne jest kompleksowe podejście do sytuacji, w jakiej znajduje się rodzina dotknięta przemocą, poprzez tworzenie sieci współpracy opartej o działanie lokalnych zespołów interdyscyplinarnych.

Interdyscyplinarny sposób pracy zapobiega powielaniu działań przez poszczególne służby, oszczędza czas i pieniądze, a przede wszystkim daje szansę na ograniczenie negatywnych skutków przemocy w przyszłości. Działanie w kooperacji z innymi specjalistami stwarza nieporównywalnie większy wachlarz możliwości, jeśli chodzi o zaspokojenie potrzeb klienta, jak również zwiększa komfort pracy specjalistów. Praca w zespole daje możliwość uzyskania szerokiej informacji, co do sytuacji osoby uwikłanej w przemoc, pozwala wspólnie z innymi profesjonalistami przedyskutować problem klienta, wymieniać spostrzeżenia, wspólnie ustalać najlepszy plan pomocy oraz rozdzielać poszczególne zadania. Dzieląc odpowiedzialność z innymi specjalistami członkowie zespołu nie czują się osamotnieni w swojej trudnej pracy. Taki sposób działania stawia na pierwszym miejscu czynnik ludzki. Zaangażowanie, współczucie i profesjonalizm łamią stereotyp o chłodnych i zbiurokratyzowanych instytucjach.

Uwikłana w przemoc osoba nie trafia do anonimowej instytucji, lecz pod opiekę ludzi, którzy potrafią zapewnić jej pomoc.

• **KOMPLEKSOWOŚĆ**

Przemoc domowa jest ujęta w programie jako zjawisko złożone, wieloaspektowe, rozpatrywane w kilku perspektywach: prawnej, psychologicznej, moralnej, społecznej. Z punktu widzenia prawa przemoc domowa jest uznawana za przestępstwo, co zobowiązuje służby policyjne i wymiar sprawiedliwości do interweniowania, podejmowania odpowiednich działań na rzecz ochrony ofiar, ścigania i karania sprawców. Aspekt psychologiczny zwraca uwagę na mechanizmy przemocy w rodzinie, na relacje pomiędzy ofiarą i sprawcą, na odczuwane przez ofiary skutki zachowań przemocowych, a także na możliwości „wyjścia” z przemocy. Spojrzenie od strony moralnej odwołuje się do wartości, takich jak poszanowanie życia ludzkiego, zdrowia czy godności ludzkiej. Przemoc postrzegana jest jako krzywdzenie słabszych, jako zachowanie godzące w powszechnie uznawane wartości moralne, a co za tym idzie jako zachowanie nieakceptowane, wymagające potępienia. Z punktu widzenia społecznego, zwracają uwagę mity i stereotypy, jakie funkcjonują w społeczeństwie usprawiedliwiając zachowania przemocowe. Niezwykle ważne są także społeczne konsekwencje przemocy w rodzinie: ryzyko dziedziczenia i powielania zachowań przemocowych przez dzieci czy też przenoszenie przemocy na inny grunt, poza rodzinę.

Uwzględnienie różnych aspektów przemocy domowej pozwala na lepsze zrozumienie problemu, dostrzeżenie konsekwencji i innych problemów powiązanych z przemocą. Szerszy kontekst zjawiska umożliwi dokonanie pełniejszej diagnozy i wskazuje możliwości oddziaływania, celem zwalczania i zapobiegania przemocy.

• **EFEKTYWNOŚĆ**

Program zakłada realizację celów i kierunków działań, w oparciu o diagnozę problemu, rozpoznanie zjawiska i jego lokalnych uwarunkowań, w drodze budowania i udoskonalania współpracy pomiędzy instytucjami i specjalistami zaangażowanymi w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Pozwala to na wypracowywanie skuteczniejszych i bardziej efektywnych rozwiązań.

• **BENEFICJENCI PROGRAMU**

Wszelkie cele i działania zaplanowane do realizacji w ramach niniejszego programu mają służyć poprawie sytuacji rodzin doznających przemocy jak i ochronie rodzin zagrożonych przemocą. Aby efektywnie zapobiegać problemowi przemocy w rodzinie i zwalczać zachowania przemocowe, niezbędne jest stworzenie spójnego i wielopoziomowego systemu pomocy osobom uwikłanym w przemoc, systemu opartego o aktywizację i rozwój zasobów lokalnych, zwłaszcza form pomocy oraz specjalistów, ich kwalifikacji i umiejętności. Program kierowany jest zatem zarówno do osób pomagających jak i do samych rodzin. Wśród beneficjentów programu znajdują się:

- jednostki organizacyjne i podległe organom administracji publicznej odpowiedzialne za przeciwdziałanie przemocy domowej
- organizacje pozarządowe działające na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy domowej
- społeczności lokalne

- rodziny doznające przemocy domowej i zagrożone przemocą /osoby dorosłe i dzieci, ofiary i sprawcy oraz świadkowie przemocy/

- **REALIZATORZY PROGRAMU**

Małopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2007 – 2013 będzie realizowany przez instytucje i organizacje zobligowane do działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, funkcjonujące zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Program będzie wdrażany przez instytucje i organizacje reprezentowane w składzie Zespołu Zadaniowego ds. Opracowania Małopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2007 – 2013 i jednostki im podległe, a więc: Urząd Wojewódzki, Komenda Wojewódzka Policji, Kuratorium Oświaty, Sąd Okręgowy, Okręgowa Izba Lekarska, WOTUW, Pełnomocnik Zarządu Województwa Małopolskiego ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom, Kuria Metropolitarna oraz Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej z miast na prawach Powiatu, Ośrodki Pomocy Społecznej, Ośrodki Interwencji Kryzysowej, Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy.

- **MIEJSCE I CZAS REALIZACJI**

Małopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2007 – 2013 będzie realizowany na terenie Małopolski, w 182 małopolskich gminach, 22 powiatach oraz na poziomie województwa. Wdrażanie programu rozpocznie się po jego uchwaleniu, od 2007 roku i będzie kontynuowane do 2013 roku. Zadania zaplanowane do realizacji w ramach programu będą wdrażane w formie ciągłej.

VI. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

Małopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2007 – 2013 jest skorelowany z aktami prawnymi oraz dokumentami o charakterze strategicznym, funkcjonującymi zarówno na poziomie krajowym jak i wojewódzkim.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 roku definiuje pojęcie przemocy w rodzinie, określa zadania organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, zasady postępowania wobec osób doznających przemocy w rodzinie oraz zasady postępowania wobec sprawców przemocy. W szczególności, ustawa ta nakłada na samorząd województwa obowiązek inspirowania i promowania nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, organizowania szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy domowej, a także opracowywania programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Programy te, powinny wyznaczać kierunki działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie. Opracowane z uwzględnieniem specyfiki województwa, powinny jednak zachowywać pewien poziom ogólności celów i zadań, uszczegółowianych na poziomach lokalnych, adekwatnie do występujących lokalnie problemów i potrzeb.

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie określa zadania w zakresie zapewnienia ochrony i udzielania pomocy ofiarom przemocy, prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, a także w zakresie podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie. Celem programu jest zapobieganie przemocy w rodzinie, zmniejszenie skali przemocy domowej, zwiększenie dostępności do pomocy rodzinom, w których występuje przemoc oraz zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Osiągnięciu powyższych celów mają służyć działania podejmowane w ramach strategii edukacyjnych, realizowanych przy współdziałaniu samorządów województw. Zgodnie z zapisami Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, do właściwości marszałków województw należy organizowanie szkoleń i przygotowywanie pakietów szkoleniowych dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Program „Razem bezpieczniej”

Celem programu jest ograniczenie przestępczości i aspołecznych zachowań m.in. poprzez promowanie odpowiednich wzorców życia rodzinnego opartych na wzajemnej pomocy, szacunku, partnerstwie, umiejętności rozwiązywania konfliktów bez przemocy, edukowanie osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie procedury prawnej, zwiększenie skuteczności procedury Niebieskich Kart oraz zacieśnienie współpracy instytucji i organizacji społecznych świadczących pomoc prawną, psychologiczną i socjalną dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, organizowanie szkoleń tematycznych dla osób pracujących nad ograniczeniem zjawiska, wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych na rzecz przeciwdziałania

przemocy w rodzinie, zlecenie organizacjom pozarządowym zadań w zakresie szkoleń, poradnictwa, pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, podniesienie wiedzy na temat symptomów przemocy w rodzinie wśród personelu medycznego podstawowej opieki zdrowotnej oraz szpitali. Podmiotami współpracującymi przy realizacji programu są m.in. policja, wojewodowie, jednostki samorządu terytorialnego, partnerzy społeczni, w tym organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe.

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007 – 2013

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego określa cele i priorytety polityki rozwoju, w tym również rozwoju społecznego, prowadzonej na terenie województwa. W strategii wyodrębnione zostały trzy pola aktywności: konkurencyjność gospodarcza (A), rozwój społeczny i jakość życia (B), potencjał instytucjonalny (C). Pole działania odnoszące się do tworzenia warunków dla wszechstronnego rozwoju społecznego i wysokiej jakości życia obejmuje cele społeczne i środowiskowe, decydujące o poziomie i jakości życia małopolskich rodzin. Szczególna uwaga poświęcona jest zapewnieniu wewnątrzregionalnej solidarności i wzmocnieniu integracji społecznej, z uwzględnieniem, jako priorytetowych, wszechstronnych działań sprzyjających rodzinie, w tym mających na celu zachowanie godnego poziomu życia i pielęgnowanie życia rodzinnego. W ramach tego pola działania wyróżnione zostały obszary polityki rozwoju – obszary aktywności, w których prowadzona jest, przez samorząd województwa, polityka stosowana do określonego zagadnienia: spójność wewnątrzregionalna (V), ochrona środowiska (VI), dziedzictwo i przestrzeń regionalna (VII). Każdy z wymienionych obszarów aktywności obejmuje kilka kierunków polityki rozwoju – założeń, wskazówek działania w danej dziedzinie, wyznaczających ramy, wewnątrz których powinny być ustalane cele szczegółowe interwencji i realizowane programowanie działań, ukierunkowane na osiągnięcie konkretnych rezultatów. Obszar polityki rozwoju poświęcony spójności wewnątrzregionalnej wyodrębnia 6 głównych kierunków polityki, spośród których jeden koncentruje się wokół integrującej polityki społecznej (V.2) i zakłada rozwój warunków dla prawidłowego funkcjonowania rodzin, w tym przeciwdziałanie i zwalczanie patologii.

Zgodnie z założeniami strategii, podstawowe narzędzia realizacji kierunków polityki rozwoju mają stanowić strategie sektorowe oraz programy wojewódzkie.

Małopolski Program Polityki Prorodzinnej na lata 2004 – 2007

Małopolski Program Polityki Prorodzinnej koncentruje się na stwarzaniu warunków do swobodnego rozwoju rodziny zdrowej społecznie oraz zapobieganiu patologizacji życia rodzinnego. Jednym z celów nadrzędnych programu jest dążenie do powstania efektywnego systemu profilaktyki społecznej i pomocy rodzinom dysfunkcyjnym. Dążenie to przekłada się na cel operacyjny w postaci budowy spójnego i wielopoziomowego systemu pomocy osobom uwikłanym w przemoc. Osiągnięciu tego celu służyć ma między innymi koordynacja i podniesienie skuteczności działań służb pomagających ofiarom agresji i przemocy oraz pracującym ze sprawcami, integracja osób i instytucji zaangażowanych w proces niesienia pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc w drodze rozwoju lokalnych zespołów interdyscyplinarnych oraz tworzenie ponadresortowego systemu informacji o prawach, możliwościach uzyskania pomocy oraz ofercie instytucjonalnej na rzecz ofiar przemocy w rodzinie.

Małopolski Program Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom na lata 2004 – 2007

Strategicznym celem programu jest zapobieganie uzależnieniom i redukcja szkód spowodowanych uzależnieniem. Do osiągnięcia tego celu ma przyczynić się szereg działań zaplanowanych w ramach realizacji celów operacyjnych programu. Jeden z celów operacyjnych, skoncentrowany na rozwoju współpracy z samorządami gminnymi i powiatowymi w zakresie realizacji gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, zakłada wspieranie placówek leczenia odwykowego, organizacji pozarządowych i innych instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, działania na rzecz zwiększania skuteczności interwencji prawno-administracyjnych wobec przemocy.

Program będzie realizowany w oparciu o różne akty prawne, m.in.:

- ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.);
- ustawę z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2002r. Nr 147, poz. 1231, z późn. zm.);
- ustawę z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.);
- ustawę z dnia 6 kwietnia 1990r. o Policji (Dz. U. z 2002r. Nr 7, poz. 58, z późn. zm.);
- ustawę z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.);
- ustawę z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.);
- ustawę z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.);
- ustawę z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1590, z późn. zm.);
- ustawę z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1592, z późn. zm.);
- ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.);
- ustawę z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.);

VII. CELE PROGRAMU

Celem nadrzędnym Małopolskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2007 – 2013 jest ograniczenie skali problemu oraz skutków przemocy domowej. Taka długofalowa korzyść, dla bezpośrednich i pośrednich beneficjentów programu, do zaistnienia której działania programu jedynie się przyczyniają, może być osiągnięta tylko na skutek realizacji wielu przedsięwzięć składających się na program. Realizację celu nadrzędnego zawarto w 6 celach operacyjnych oraz 30 zadaniach. Wszystkie działania przewidziane w programie służą bezpośredniemu osiągnięciu celów operacyjnych odnoszących się do postaw społecznych wobec problemu przemocy, dostępności instytucji świadczących profesjonalną pomoc, form pomocy i wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc, poziomu jakości udzielanej pomocy, współpracy na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy oraz ponadresortowego systemu informacji.

Zadania zaplanowane do realizacji w ramach programu mają z jednej strony charakter profilaktyczny, prewencyjny, z drugiej zaś służą zwalczaniu problemu i jego negatywnych konsekwencji.

Tabela 4. Zestawienie celu nadrzędnego i celów operacyjnych programu.

CEL NADRZĘDNY					
OGRANICZENIE PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE I SKUTKÓW STOSOWANIA PRZEMOCY					
CELE OPERACYJNE					
1. EDUKACJA SPOŁECZNA I PROMOCJA POSTAW SPOŁECZNYCH ORAZ DZIAŁAŃ WOLNYCH OD PRZEMOCY	2. DOSTĘPNA SIEĆ INSTYTUCJI ŚWIADCZĄCYCH PROFESJONALNĄ POMOC OSOBOM I RODZINOM UWIKŁANYM W PRZEMOC	3. SZEROKA OFERTA FORM POMOCY I WSPARCIA DLA OSÓB UWIKŁANYCH W PRZEMOC W RODZINIE	4. WYSOKA JAKOŚĆ I SKUTECZNOŚĆ POMOCY UDZIELANEJ RODZINOM DOZNAJĄCYM PRZEMOCY	5. EFEKTYWNA WSPÓŁPRACA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI NA RZECZ ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA PRZEMOCY W RODZINIE	6. PONADRESORTOWY SYSTEM INFORMACJI NT. PRZEMOCY W RODZINIE, DZIAŁAŃ, PODEJMOWANYCH NA RZECZ ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA PRZEMOCY DOMOWEJ ORAZ MOŻLIWOŚCI UZYSKANIA POMOCY

Tabela 5. Zestawienie celów i zadań programu

CEL NADRZĘDNY					
OGRANICZENIE PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE I SKUTKÓW STOSOWANIA PRZEMOCY					
CELE OPERACYJNE					
1. EDUKACJA SPOŁECZNA I PROMOCJA POSTAW SPOŁECZNYCH ORAZ DZIAŁAŃ WOLNYCH OD PRZEMOCY	2. DOSTĘPNA SIEĆ INSTYTUCJI ŚWIADCZĄCYCH PROFESJONALNĄ POMOC OSOBOM I RODZINOM UWIKŁANYM W PRZEMOC	3. SZEROKA OFERTA FORM POMOCY I WSPARCIA DLA OSÓB UWIKŁANYCH W PRZEMOC W RODZINIE	4. WYSOKA JAKOŚĆ I SKUTECZNOŚĆ POMOCY UDZIELANEJ RODZINOM DOZNAJĄCYM PRZEMOCY	5. EFEKTYWNA WSPÓŁPRACA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI NA RZECZ ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA PRZEMOCY W RODZINIE	1. PONADRESORTOWY SYSTEM INFORMACJI NT. PRZEMOCY W RODZINIE, DZIAŁAŃ, PODEJMOWANYCH NA RZECZ ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA PRZEMOCY DOMOWEJ ORAZ MOŻLIWOŚCI UZYSKANIA POMOCY
ZADANIA					
1.1. Opracowywanie i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych na temat przemocy w rodzinie i jej negatywnych skutków.	2.1. Tworzenie punktów konsultacyjno-informacyjnych dla osób uwikłanych w przemoc w rodzinie.	3.1. Budowanie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez tworzenie i rozwijanie zespołów interdyscyplinarnych.	4.1. Realizacja szkoleń podnoszących kwalifikacje i doskonalących umiejętności poszczególnych służb.	5.1. Realizacja interdyscyplinarnych szkoleń dla przedstawicieli instytucji i organizacji zaangażowanych w zapobieganie i zwalczanie przemocy w rodzinie.	6.1. Przygotowywanie ekspertyz dotyczących problemu przemocy w rodzinie.
1.2. Promowanie efektów nowatorskich rozwiązań w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie.	2.2. Tworzenie Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy.	3.2. Opracowywanie i realizacja programów ochrony ofiar przemocy.	4.2. Opracowywanie i upowszechnianie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego wobec przemocy w rodzinie.	5.2. Organizacja konferencji i seminariów poświęconych zjawisku przemocy w rodzinie w celu rozwoju wiedzy i wymiany doświadczeń.	6.2. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie.
1.3. Opracowanie i realizacja kampanii edukacyjnych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	2.3. Rozwój Ośrodków Interwencji Kryzysowej.	3.3. Usprawnienie procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie.	4.3. Wdrażanie nowatorskich projektów na rzecz pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc oraz niwelowania negatywnych skutków przemocy.	5.3. Inicjowanie współpracy zagranicznej celem wymiany doświadczeń i dobrych praktyk w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.	6.3. Gromadzenie danych nt. działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej – bank dobrych praktyk.

<p>1.4. Rozwój form spędzania czasu wolnego sprzyjający wzmocnieniu więzi rodzinnych.</p>	<p>2.4. Tworzenie miejsc hostelowych i mieszkań chronionych.</p>	<p>3.4. Rozwój form poradnictwa dla osób uwikłanych w przemoc.</p>	<p>6.4. Tworzenie lokalnych i ponadlokalnych diagnoz problemu przemocy w rodzinie – mapowanie problemu przemocy domowej.</p>
<p>1.5. Rozwijanie edukacji przedmażeńskiej i poradnictwa rodzinnego na rzecz przeciwdziałania przemocy.</p>		<p>3.5. Tworzenie i rozwijanie grup wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.</p>	<p>5.4. Uaktywnienie organizacji pozarządowych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i niwelowania negatywnych konsekwencji przemocy.</p> <p>5.5. Tworzenie pomocy wolontaryjnej na rzecz dzieci ofiar przemocy.</p>
<p>1.6. Realizacja programów profilaktycznych w szkołach, uwrażliwiających dzieci i młodzież na problem przemocy w rodzinie.</p>		<p>3.6. Prowadzenie telefonu zaufania dla osób z problemem przemocy w rodzinie.</p>	<p>6.5. Badanie zasobów, potrzeb oraz skuteczności działań podejmowanych w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy domowej.</p>
	<p>3.7. Opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-educacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w środowisku otwartym i w zakładach karnych.</p>		<p>6.6. Tworzenie i aktualizowanie baz informacyjnych nt. możliwości uzyskania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy w rodzinie.</p>

Tabela 6. Zestawienie celów i wskaźników programu

CEL NADRZĘDNY					
OGRANICZENIE PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE I SKUTKÓW STOSOWANIA PRZEMOCY					
CELE OPERACYJNE					
1. EDUKACJA SPOŁECZNA I PROMOCJA POSTAW SPOŁECZNYCH ORAZ DZIAŁAŃ WOLNYCH OD PRZEMOCY	2. DOSTĘPNA SIEĆ INSTYTUCJI ŚWIADCZĄCYCH PROFESJONALNĄ POMOC OSOBOM I RODZINOM UWIKŁANYM W PRZEMOC	3. SZEROKA OFERTA FORM POMOCY I WSPARCIA DLA OSÓB UWIKŁANYCH W PRZEMOC W RODZINIE	4. WYSOKA JAKOŚĆ I SKUTECZNOŚĆ POMOCY UDZIELANEJ RODZINOM DOZNAJĄCYM PRZEMOCY	5. EFEKTYWNA WSPÓŁPRACA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI NA RZECZ ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA PRZEMOCY W RODZINIE	6. PONADRESORTOWY SYSTEM INFORMACJI NT. PRZEMOCY W RODZINIE, DZIAŁAŃ, PODEJMOWANYCH NA RZECZ ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA PRZEMOCY DOMOWEJ ORAZ MOŻLIWOŚCI UZYSKANIA POMOCY
ZADANIA					
1.1. ❖ Ilość wydanych/rozdystrybuowanych poradników ❖ Ilość wydanych/rozdystrybuowanych ulotek ❖ Ilość artykułów w biuletynach wydawanych przez instytucje/organizacje ❖ Ilość artykułów/programów o tematyce przemocy i jej przeciwdziałaniu w mediach	2.1. ❖ Liczba punktów konsultacyjnych ❖ Liczba osób korzystających z pomocy świadczonej przez punkty	3.1. ❖ Liczba zespołów interdyscyplinarnych ❖ Liczba interwencji podejmowanych przez zespoły interdyscyplinarne ❖ Liczba rodzin, którym udzielono pomocy	4.1. ❖ Liczba szkoleń i warsztatów ❖ Liczba szkoleń w rodzinie organizowanych przez instytucje, organizacje dla służb danego resortu ❖ Liczba uczestników	5.1. ❖ Liczba zrealizowanych szkoleń interdyscyplinarnych ❖ Liczba uczestników szkoleń ❖ Liczba resortów biorących udział w szkoleniach interdyscyplinarnych	6.1. ❖ Liczba opracowanych ekspertyz
1.2. ❖ Liczba opublikowanych artykułów promujących nowatorskie rozwiązania ❖ Liczba informacji na temat nowatorskich projektów na stronach WWW	2.2. ❖ Liczba Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia ❖ Liczba Ośrodków Wsparcia ❖ Liczba osób, którym udzielono wsparcia	3.2. ❖ Liczba programów ❖ Liczba ofiar objętych działaniami programu	4.2. ❖ Liczba opracowanych materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego	5.2. ❖ Liczba zorganizowanych konferencji, seminariów, narad ❖ Liczba uczestników	6.2. ❖ Skala problemu przemocy domowej w województwie

<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba prezentacji nowatorskich rozwiązań na konferencjach i seminariach 	<p>1.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba przeprowadzonych kampanii ❖ Liczba artykułów na temat przemocy w rodzinie ❖ Liczba zamieszczonych w prasie lokalnej lub regionalnej ❖ Liczba wywiadów prasowych z ekspertami w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie ❖ Liczba audycji radiowych na temat problemu przemocy w rodzinie ❖ Liczba programów telewizyjnych dotyczących przemocy w rodzinie 	<p>2.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba Ośrodków Interwencji Kryzysowej ❖ Liczba porad udzielonych w związku z przemocą w rodzinie ❖ Liczba osób, którym udzielono pomocy w związku z problemem przemocy w rodzinie 	<p>3.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba wypiechionych Niebieskich Kart ❖ Liczba rodzin, którym założono Niebieską Kartę ❖ Liczba wspólnych interwencji służb 	<p>4.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba zrealizowanych nowatorskich projektów ❖ Liczba dorosłych ofiar objętych działaniami projektu ❖ Liczba dzieci – ofiar przemocy będących beneficjentami projektu ❖ Liczba sprawców uczestniczących w projekcie ❖ Liczba rodzin dotkniętych przemocą objętych działaniami projektu 	<p>5.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba ponadnarodowych inicjatyw partnerskich ❖ Liczba partnerów zagranicznych ❖ Liczba wizyt studyjnych, staży zagranicznych ❖ Liczba opracowanych i zrealizowanych projektów finansowanych ze środków unijnych 	<p>6.3.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Katalog podejmowanych działań i dobrych praktyk
<p>1.4.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba festynów rodzinnych ❖ Liczba imprez rekreacyjno-sportowych skierowanych do rodzin ❖ Liczba uczestniczących rodzin 	<p>2.4.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba miejsc hostelowych dla ofiar przemocy ❖ Liczba mieszkań chronionych dla ofiar przemocy ❖ Liczba miejsc izolacji dla sprawców przemocy 	<p>3.4.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba osób korzystających z poradnictwa psychologicznego ❖ Liczba osób korzystających z poradnictwa socjalnego ❖ Liczba osób korzystających z poradnictwa prawnego ❖ Liczba rodzin korzystających z poradnictwa rodzinnego 	<p>5.4.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie ❖ Liczba projektów wdrażanych przez organizacje pozarządowe ❖ Liczba inicjatyw zrealizowanych we współpracy z organizacjami pozarządowymi ❖ Liczba projektów zrealizowanych w ramach konkursów grantowych 	<p>6.4.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba opracowanych lokalnych i ponadlokalnych diagnoz przemocy w rodzinie 		

<p>1.5.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba poradni narzeczeńskich ❖ Liczba kursów przedmażeńskich ❖ Liczba uczestników kursów przedmażeńskich ❖ Liczba poradni rodzinnych ❖ Liczba udzielonych porad ❖ Liczba rodzin objętych poradnictwem 	<p>3.5.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba grup wsparcia dla dorosłych ofiar przemocy ❖ Liczba grup wsparcia dla dzieci – ofiar przemocy ❖ Liczba uczestników grup wsparcia 	<p>6.5.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Baza zasobów instytucjonalnych ❖ Katalog potrzeb ❖ Raporty ewaluacyjne
<p>1.6</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba zrealizowanych programów profilaktycznych ❖ Liczba szkół, w których realizowano programy profilaktyczne ❖ Liczba uczniów objętych programami 	<p>3.6.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba osób korzystających z telefonu zaufania 	<p>6.6</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba baz informacyjnych ❖ Liczba wpisów ❖ Stopień aktualizacji
<p>5.5.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba grup wolontaryjnych działających na rzecz dzieci – ofiar przemocy ❖ Liczba wolontariuszy ❖ Liczba dzieci ofiar przemocy objętych pomocą wolontaryjną 		

<p>3.7.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba programów korekcyjno-edukacyjnych ❖ Liczba instytucji/organizacji prowadzących pracę ze sprawcą przemocy w środowisku lokalnym ❖ Liczba grup dla sprawców przemocy w środowisku otwartym ❖ Liczba uczestników grup korekcyjno-edukacyjnych w środowisku otwartym ❖ Liczba sprawców, którzy ukończyli program korekcyjno-edukacyjny realizowany

w środowisku otwartym

- ❖ Liczba zakładów karnych prowadzących pracę ze sprawcą przemocy domowej
- ❖ Liczba grup korekcyjno-edukacyjnych w zakładach karnych
- ❖ Liczba uczestników grup korekcyjno-edukacyjnych w zakładach karnych
- ❖ Liczba sprawców, którzy ukończyli program korekcyjno-edukacyjny realizowany w zakładzie karnym

Tabela 7. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 1. Edukacja społeczna i promocja postaw społecznych oraz działań wolnych od przemocy

CEL NADRZĘDNY		
OGRANICZENIE PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE I SKUTKÓW STOSOWANIA PRZEMOCY		
CEL OPERACYJNY		
1. EDUKACJA SPOŁECZNA I PROMOCJA POSTAW SPOŁECZNYCH ORAZ DZIAŁAŃ WOLNYCH OD PRZEMOCY		
ZADANIA	WSKAŹNIKI	REALIZATORZY
1.1. Opracowywanie i upowszechnianie materiałów informacyjno-edukacyjnych na temat przemocy w rodzinie i jej negatywnych skutków.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Ilość wydanych/rozdyskutowanych poradników ❖ Ilość wydanych/rozdyskutowanych ulotek ❖ Ilość artykułów w biuletynach wydawanych przez instytucje/organizacje ❖ Ilość artykułów/programów o tematyce przemocy i jej przeciwdziałaniu w mediach 	Jednostki samorządu terytorialnego, Policja, Kuratorium Oświaty, Izba Lekarska, NGO, sądy
1.2. Promowanie efektów nowatorskich rozwiązań w zakresie zapobiegania i zwalczania przemoc w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba opublikowanych artykułów promujących nowatorskie rozwiązania ❖ Liczba informacji na temat nowatorskich projektów na stronach WWW ❖ Liczba prezentacji nowatorskich rozwiązań na konferencjach i seminariach 	Jednostki samorządu terytorialnego, Policja, Kuratorium Oświaty, Izba Lekarska, NGO, sądy
1.3. Opracowanie i realizacja kampanii edukacyjnych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba przeprowadzonych kampanii ❖ Liczba artykułów na temat przemocy w rodzinie zamieszczonych w prasie lokalnej lub regionalnej ❖ Liczba wywiadów prasowych z ekspertami/specjalistami w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie ❖ Liczba audycji radiowych na temat problemu przemocy w rodzinie ❖ Liczba programów telewizyjnych dotyczących przemocy w rodzinie 	Media regionalne, media lokalne, jednostki samorządu terytorialnego, Policja, NGO
1.4. Rozwój form spędzania czasu wolnego sprzyjający wzmocnieniu więzi rodzinnych.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba festynów rodzinnych ❖ Liczba imprez rekreacyjno-sportowych skierowanych do rodzin ❖ Liczba uczestniczących rodzin 	Jednostki samorządu terytorialnego, NGO, parafie

<p>1.5. Rozwijanie edukacji przedmałżeńskiej i poradnictwa rodzinnego na rzecz przeciwdziałania przemocy.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba poradni narzeczeński ❖ Liczba kursów przedmałżeńskich ❖ Liczba uczestników kursów przedmałżeńskich ❖ Liczba poradni rodzinnych ❖ Liczba udzielonych porad ❖ Liczba rodzin objętych poradnictwem 	<p>Kuria, parafie, poradnie</p>
<p>1.6. Realizacja programów profilaktycznych w szkołach, uwrażliwiających dzieci i młodzież na problem przemocy w rodzinie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba zrealizowanych programów profilaktycznych ❖ Liczba szkół, w których realizowano programy profilaktyczne ❖ Liczba uczniów objętych programami 	<p>Kuratorium Oświaty, szkoły, Policja, NGO</p>

Tabela 8. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 2. Dostępna sieć instytucji świadczących profesjonalną pomoc osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc

CEL NADRZĘDNY		
OGRANICZENIE PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE I SKUTKÓW STOSOWANIA PRZEMOCY		
CEL OPERACYJNY		
2. DOSTĘPNA SIEĆ INSTYTUCJI ŚWIADCZĄCYCH PROFESJONALNĄ POMOC OSOBOM I RODZINOM UWIKŁANYM W PRZEMOC		
ZADANIA	WSKAŹNIKI	REALIZATORZY
2.1. Tworzenie punktów konsultacyjno-informacyjnych dla osób uwikłanych w przemoc w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba punktów konsultacyjnych ❖ Liczba osób korzystających z pomocy świadczonej przez punkty 	Jednostki samorządu terytorialnego, NGO
2.2. Tworzenie Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia ❖ Liczba Ośrodków Wsparcia ❖ Liczba osób, którym udzielono wsparcia 	Samorząd powiatowy, NGO
2.3. Rozwój Ośrodków Interwencji Kryzysowej	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba Ośrodków Interwencji Kryzysowej ❖ Liczba porad udzielonych w związku z przemocą w rodzinie ❖ Liczba osób, którym udzielono pomocy w związku z problemem przemocy w rodzinie 	Samorząd powiatowy, NGO
2.4. Tworzenie miejsc hotelowych i mieszkań chronionych	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba miejsc hotelowych dla ofiar przemocy ❖ Liczba mieszkań chronionych dla ofiar przemocy ❖ Liczba miejsc izolacji dla sprawców przemocy 	Jednostki samorządu terytorialnego, NGO

Tabela 9. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 3. Szeroka oferta form pomocy i wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc w rodzinie

CEL NADRZĘDNY		
OGRANICZENIE PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE I SKUTKÓW STOSOWANIA PRZEMOCY		
CEL OPERACYJNY		
3. SZEROKA OFERTA FORM POMOCY I WSPARCIA DLA OSÓB UWIKŁANYCH W PRZEMOC W RODZINIE		
ZADANIA	WSKAŹNIKI	REALIZATORZY
3.1. Budowanie lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez tworzenie i rozwijanie zespołów interdyscyplinarnych.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba zespołów interdyscyplinarnych ❖ Liczba interwencji podejmowanych przez zespoły interdyscyplinarne ❖ Liczba rodzin, którym udzielono pomocy 	Jednostki samorządu terytorialnego, Policja, szkoły, ośrodki zdrowia, sądy, NGO, placówki terapii uzależnień
3.2. Opracowywanie i realizacja programów ochrony ofiar przemocy.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba programów ❖ Liczba ofiar objętych działaniami programu 	Samorząd gminy, NGO
3.3. Usprawnienie procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba wypełnionych Niebieskich Kart ❖ Liczba rodzin, którym założono Niebieską Kartę ❖ Liczba wspólnych interwencji służb 	Ośrodki Pomocy Społecznej, Policja, GKRPA
3.4. Rozwój form poradnictwa dla osób uwikłanych w przemoc	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba osób korzystających z poradnictwa psychologicznego ❖ Liczba osób korzystających z poradnictwa socjalnego ❖ Liczba osób korzystających z poradnictwa prawnego ❖ Liczba rodzin korzystających z poradnictwa rodzinnego 	Jednostki samorządu gminnego i powiatowego, NGO, placówki terapii uzależnień (fakultatywnie)
3.5. Tworzenie i rozwijanie grup wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba grup wsparcia dla dorosłych ofiar przemocy ❖ Liczba grup wsparcia dla dzieci – ofiar przemocy ❖ Liczba uczestników grup wsparcia 	Jednostki samorządu gminnego i powiatowego, NGO, placówki terapii uzależnień (fakultatywnie)
3.6. Prowadzenie telefonu zaufania dla osób z problemem przemocy w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba osób korzystających z telefonu zaufania 	Jednostki samorządu terytorialnego, Policja, NGO

<p>3.7. Opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w środowisku otwartym i w zakładach karnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba programów korekcyjno-edukacyjnych ❖ Liczba instytucji/organizacji prowadzących pracę ze sprawcą przemocy w środowisku lokalnym ❖ Liczba grup dla sprawców przemocy w środowisku otwartym ❖ Liczba uczestników grup korekcyjno-edukacyjnych w środowisku otwartym ❖ Liczba sprawców, którzy ukończyli program korekcyjno-edukacyjny realizowany w środowisku otwartym ❖ Liczba zakładów karnych prowadzących pracę ze sprawcą przemocy domowej ❖ Liczba grup korekcyjno-edukacyjnych w zakładach karnych ❖ Liczba uczestników grup korekcyjno-edukacyjnych w zakładach karnych ❖ Liczba sprawców, którzy ukończyli program korekcyjno-edukacyjny realizowany w zakładzie karnym 	<p>Samorząd powiatowy, Zakłady Karne, NGO, WOTUW, placówki terapii uzależnień (fakultatywnie)</p>
--	---	---

Tabela 10. Realizatory zadań w ramach celu operacyjnego 4. Wysoka jakość i skuteczność pomocy udzielanej rodzinom doświadczającym przemocy

CEL NADRZĘDNY		
OGRANICZENIE PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE I SKUTKÓW STOSOWANIA PRZEMOCY		
CEL OPERACYJNY		
4. WYSOKA JAKOŚĆ I SKUTECZNOŚĆ POMOCY UDZIELANEJ RODZINOM DOZNAJĄCYM PRZEMOCY		
ZADANIA	WSKAŹNIKI	REALIZATORZY
4.1. Realizacja szkoleń podnoszących kwalifikacje i doskonalących umiejętności poszczególnych służb	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba szkoleń i warsztatów dotyczących przemocy w rodzinie organizowanych przez instytucje, organizacje dla służb danego resortu ❖ Liczba uczestników 	ROPS, Pełnomocnik ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom, Policja, Kuratorium Oświaty, Sąd, Izba lekarska, Kuria, jednostki samorządu powiatowego i gminnego, NGO, WOTUW
4.2. Opracowywanie i upowszechnianie materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego wobec przemocy w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba opracowanych materiałów instruktażowych, zaleceń i procedur postępowania interwencyjnego 	Wojewoda
4.3. Wdrażanie nowatorskich projektów na rzecz pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc oraz niwelowania negatywnych skutków przemocy.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba zrealizowanych nowatorskich projektów ❖ Liczba dorosłych ofiar objętych działaniami projektu ❖ Liczba dzieci – ofiar przemocy będących beneficjentami projektu ❖ Liczba sprawców uczestniczących w projekcie ❖ Liczba rodzin dotkniętych przemocą objętych działaniami projektu 	Jednostki samorządu terytorialnego, NGO

Tabela 11. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 5. Efektywna współpraca instytucji i organizacji na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie

CEL NADRZĘDNY		
OGRANICZENIE PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE I SKUTKÓW STOSOWANIA PRZEMOCY		
CEL OPERACYJNY		
5. EFEKTYWNA WSPÓŁPRACA INSTYTUCJI I ORGANIZACJI NA RZECZ ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA PRZEMOCY W RODZINIE		
ZADANIA	WSKAŹNIKI	REALIZATORZY
5.1. Realizacja interdyscyplinarnych szkoleń dla przedstawicieli instytucji i organizacji zaangażowanych w zapobieganie i zwalczanie przemocy w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba zrealizowanych szkoleń interdyscyplinarnych ❖ Liczba uczestników szkoleń ❖ Liczba resortów biorących udział w szkoleniach interdyscyplinarnych 	Jednostki samorządu terytorialnego, NGO
5.2. Organizacja konferencji i seminariów poświęconych zjawisku przemocy w rodzinie w celu rozwoju wiedzy i wymiany doświadczeń	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba zorganizowanych konferencji, seminariów, narad ❖ Liczba uczestników 	ROPS, Pełnomocnik ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom, Policja, Kuratorium Oświaty, Sąd, Izba lekarska, Kuria, jednostki samorządu powiatowego i gminnego, NGO
5.3. Inicjowanie współpracy zagranicznej celem wymiany doświadczeń i dobrych praktyk w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba ponadnarodowych inicjatyw partnerskich ❖ Liczba partnerów zagranicznych ❖ Liczba wizyt studyjnych, staży zagranicznych ❖ Liczba opracowanych i zrealizowanych projektów finansowanych ze środków unijnych 	ROPS, Pełnomocnik ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom, Kuratorium Oświaty, Sąd, Izba lekarska, Kuria, jednostki samorządu powiatowego i gminnego, NGO
5.4. Uaktywnienie organizacji pozarządowych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i niwelowania negatywnych konsekwencji przemocy	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie ❖ Liczba projektów wdrażanych przez organizacje pozarządowe ❖ Liczba inicjatyw zrealizowanych we współpracy z organizacjami pozarządowymi ❖ Liczba projektów zrealizowanych w ramach konkursów grantowych 	ROPS, Pełnomocnik ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom, Policja, Kuratorium Oświaty, Sąd, Izba lekarska, Kuria, jednostki samorządu powiatowego i gminnego, NGO
5.5. Tworzenie pomocy wolontaryjnej na rzecz dzieci – ofiar przemocy.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Liczba grup wolontaryjnych działających na rzecz dzieci – ofiar przemocy ❖ Liczba wolontariuszy ❖ Liczba dzieci ofiar przemocy objętych pomocą wolontaryjną 	Jednostki samorządu gminnego i powiatowego, NGO

Tabela 12. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 6 Ponadresortowy system informacji nt. przemocy w rodzinie, działań, podejmowanych na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy domowej oraz możliwości uzyskania pomocy

CEL NADRZĘDNY		
OGRANICZENIE PROBLEMU PRZEMOCY W RODZINIE I SKUTKÓW STOSOWANIA PRZEMOCY		
CEL OPERACYJNY		
6. PONADRESORTOWY SYSTEM INFORMACJI NT. PRZEMOCY W RODZINIE, DZIAŁAŃ, PODEJMOWANYCH NA RZECZ ZAPOBIEGANIA I ZWALCZANIA PRZEMOCY DOMOWEJ ORAZ MOŻLIWOŚCI UZYSKANIA POMOCY		
ZADANIA	WSKAŹNIKI	REALIZATORZY
6.1. Przygotowywanie ekspertyz dotyczących problemu przemocy w rodzinie	❖ Liczba opracowanych ekspertyz	Wojewoda, ROPS, Pełnomocnik ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom, Policja, Kuratorium Oświaty, Sąd, Izba lekarska, Kuria, jednostki samorządu powiatowego i gminnego, NGO
6.2. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie.	❖ Skala problemu przemocy domowej w województwie	Wojewoda
6.3. Gromadzenie danych nt. działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej	❖ Katalog podejmowanych działań i dobrych praktyk	ROPS, Pełnomocnik ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom, Policja, Kuratorium Oświaty, Sąd, Izba lekarska, Kuria, jednostki samorządu powiatowego i gminnego, NGO
6.4. Tworzenie lokalnych i ponadlokalnych diagnoz problemu przemocy w rodzinie – mapowanie problemu przemocy domowej	❖ Liczba opracowanych lokalnych i ponadlokalnych diagnoz przemocy w rodzinie	ROPS, Pełnomocnik ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom, Policja, Kuratorium Oświaty, Sąd, Izba lekarska, Kuria, jednostki samorządu powiatowego i gminnego, NGO
6.5. Badanie zasobów, potrzeb oraz skuteczności działań podejmowanych w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy domowej	❖ Baza zasobów instytucjonalnych ❖ Katalog potrzeb ❖ Raporty ewaluacyjne	Jednostki samorządu terytorialnego, NGO
6.6. Tworzenie i aktualizowanie baz informacyjnych nt. możliwości uzyskania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy w rodzinie	❖ Liczba baz informacyjnych ❖ Liczba wpisów ❖ Stopień aktualizacji	ROPS, Pełnomocnik ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom, Policja, Kuratorium Oświaty, Sąd, Izba lekarska, Kuria, jednostki samorządu powiatowego i gminnego, NGO, WOTUW

VIII. ODDZIAŁYWANIA KOREKCYJNO-EDUKACYJNE WOBEC OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

8.1. GENEZA

W Województwie Małopolskim funkcjonują instytucje zajmujące się pomocą ofiarom przemocy, istnieje również oferta terapeutyczna skierowana do tej grupy. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie koncentruje się głównie na działaniach adresowanych do osób doznających przemocy. Większość tych działań ma charakter następczy i polega na pracy z ofiarami przemocy. Skuteczna praca z osobami dotkniętymi przemocą wymaga współpracy ze strony ofiar, a ta warunkowana jest przekonaniem o skuteczności pomocy. Jak wskazuje diagnoza stanu realizacji procedury Niebieskie Karty w pomocy społecznej ofiary przemocy często nie chcą ujawniać przemocy i współpracować. Źródłem takiej postawy jest między innymi poczucie wstydu, brak przekonania o skuteczności jakiegokolwiek pomocy oraz obawa przed sprawcą. Jeśli dochodzi do ujawnienia przemocy, sprawca karany jest wyrokiem sądu, o ile ofiara nie wycofa oskarżenia. Zazwyczaj pierwszy wyrok orzekany jest w zawieszeniu i sprawca powraca do rodziny, do bliskich, wobec których stosował przemoc, co godzi w poczucie bezpieczeństwa ofiar wzmacniając przekonanie o nieskuteczności pomocy. Część sprawców otrzymuje wyroki bezwzględnego pozbawienia wolności i przebywa w izolacji więziennej. Nie można jednak oczekiwać, że sam wyrok doprowadzi do zatrzymania zachowań przemocowych. Sprawca nie posiada umiejętności zmiany swoich zachowań, zazwyczaj jest wytrenowany w ich stosowaniu, częstokroć powiela wzorce nadużyć, których sam doznawał w dzieciństwie. Istotny jest też brak świadomości sprawcy, co do istoty i szkodliwości jego czynów. Dodatkowo, utrwalaniu przemocy sprzyja zwarty system przekonań dających sprawcy uzasadnienie jego działań, a mechanizmy obronne pozwalają umniejszać i bagatelizować ich znaczenie.

Aby skutecznie zapobiegać przemocy i zwalczać jej negatywne skutki konieczne jest podjęcie szerokich działań wobec sprawców przemocy uwzględniających prowadzenie bezpośrednich oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jak i doskonalenie procedur interwencyjno-prawnych. Oferta skierowana na pracę ze sprawcą jest jednocześnie odpowiedzią na zapotrzebowanie ofiar, które oczekują zmiany zachowań sprawcy przemocy. Poddanie sprawcy pracy korekcyjnej daje szansę na to, że będzie on w stanie zmienić schemat postępowania.

8.2. ZAŁOŻENIA

- A. Podstawą wszelkich działań wobec sprawców przemocy, w tym programów oddziaływań korekcyjno edukacyjnych, jest bezpieczeństwo, dobro i poszanowanie autonomii ofiar przemocy.
- B. Przemoc jest zachowaniem nieakceptowanym. Nic nie usprawiedliwia przemocy, nie istnieją żadne okoliczności łagodzące dla jej stosowania. Niedopuszczalne są jakiegokolwiek uzasadnienia dla stosowania przemocy, a zwłaszcza wskazywanie na prowokację ze strony ofiary. Przemoc to przestępstwo ścigane przez prawo.
- C. Przemoc domowa jest tolerowana i wzmacniana przez postawy i poglądy wielu ludzi, oparte na mitach i stereotypach dotyczących przemocy

- D. Za przemoc odpowiedzialny jest tylko i wyłącznie sprawca przemocy. To sprawca, dąży do przejęcia władzy i kontroli, wybiera przemoc i agresję. Sprawca musi przyjąć do świadomości istotę i konsekwencje swoich czynów. Nawet jeśli stosowanie przemocy jest pochodną wpojonych sprawcy norm wychowania, to sam sprawca odpowiada za czyny, których się dopuścił i powinien poddać się psychoedukacji.
- E. Przemoc jest zachowaniem wyuczonym, którego można się oduczyć. W wyniku oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zachowanie sprawcy może się zmienić. Z pomocą specjalistów sprawca jest w stanie nauczyć się radzić sobie ze swoją złością i agresją, komunikować się i rozwiązywać konflikty bez użycia przemocy oraz okazywać szacunek członkom swojej rodziny.
- F. Realizacja oddziaływań korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, stanowi element systemowego podejścia do problemu zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wymaga rozwijania spójnego i wielopoziomowego systemu opartego o:
- sieć specjalistycznych instytucji,
 - wykwalifikowanych specjalistów,
 - szeroki wachlarz form pomocy,
 - jasne i skuteczne procedury interwencyjne, administracyjne i prawne,
 - kompleksowe strategie działań wypracowane na podstawie rzetelnej diagnozy problemu przemocy i realizowane w drodze interdyscyplinarnej współpracy służb.

System przeciwdziałania przemocy w rodzinie i pomocy osobom uwikłanym w przemoc wymaga również uwzględnienia działań profilaktycznych kształtujących świadomość społeczną i uwrażliwiających na problem przemocy w rodzinie. Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne powinny współgrać z pozostałymi elementami systemu przeciwdziałania przemocy.

8.3. FORMY REALIZACJI I ZAWARTOŚĆ MERYTORYCZNA PROGRAMÓW ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH

- a. Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne powinny być prowadzone w formie zaprogramowanych działań psychologicznych, edukacyjnych, socjalizacyjnych mających na celu zmianę postaw i zachowań osób stosujących przemoc poprzez nabycie umiejętności samokontroli agresywnych zachowań oraz nawiązywania i podtrzymywania partnerskich relacji z członkami rodziny. Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych uwzględnia podejmowanie działań w następujących obszarach:
- edukacja na temat przemocy, jej form, rodzajów, mechanizmów oraz stereotypów i innych czynników kulturowych usprawiedliwiających i utrwalających stosowanie przemocy
 - rozpoznawanie i zmiana systemu przekonań i postaw w drodze analizy działań sprawcy, jego intencji, przekonań, uczuć towarzyszących zachowaniom, sposobów umniejszania lub zaprzeczania czynom, skutków dla sprawcy, partnera, otoczenia, możliwości i technik powstrzymywania przemocy

- stosowanie procedur behawioralno-poznawczych ukierunkowanych na korygowanie postaw osób stosujących przemoc oraz zmianę zachowań poprzez ćwiczenie konstruktywnych form myślenia i reagowania
 - kształtowanie umiejętności komunikacji i samokontroli oraz konstruktywnego rozwiązywania konfliktów bez użycia przemocy
 - promocja podstawowych praw człowieka, w tym godności osoby i równości płci, oraz wartości rodzinnych, a także idei odpowiedzialności za podejmowane decyzje i dokonywane czyny
- b. Realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wymaga uwzględnienia specyfiki różnych grup sprawców przemocy. Bezpośredni odbiorcy programu, czyli sprawcy przemocy stanowią grupę zróżnicowaną pod wieloma względami. Główne czynniki następujące to:
- sposób kwalifikowania do programu:
 - sprawcy skazani za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywający karę pozbawienia wolności w zakładach karnych,
 - sprawcy skazani za czyny związane ze stosowaniem przemocy, wobec których sąd zawiesił warunkowo wykonanie kary, zobowiązując ich do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym,
 - sprawcy przemocy uczestniczący w terapii uzależnienia od alkoholu,
 - sprawcy przemocy zgłaszający się do uczestnictwa w programie w wyniku innych okoliczności;
 - płeć – sprawcami przemocy w rodzinie obok mężczyzn są również kobiety; podstawowym wymogiem programów korekcyjno-edukacyjnych jest tworzenie i prowadzenie grup jednorodnych ze względu na płeć, niedopuszczalne jest realizacja oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w grupach mieszanych; dodatkowo, prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec kobiet – sprawczyń przemocy wymaga szerszego uwzględnienia problematyki przemocy wobec dziecka;
 - występowanie uzależnienia alkoholowego – przemoc domowej towarzyszy często nadużywanie alkoholu, nie ma jednak bezpośredniego związku przyczynowego pomiędzy uzależnieniem a stosowaniem przemocy; zakończenie leczenia odwykowego nie jest jednoznaczne z powstrzymaniem przemocy, co więcej, zdarza się, że stosowanie przemocy się nasila; by wyeliminować przemoc sprawca musi zostać poddany oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym, ale dopiero po zakończeniu leczenia odwykowego;
 - poziom świadomości/zaprzeczenia – praca ze sprawcą przemocy możliwa jest w sytuacji uznania przez sprawcę faktu stosowania przemocy, przyznanie się sprawcy do dokonywanej przemocy jest warunkiem wstępnym kwalifikującym do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym; nisko zmotywowani i uświadomieni sprawcy wymagają w pierwszej kolejności położenia nacisku na

psychoedukację, a dopiero w drugiej kolejności można przystąpić do korekcji zachowań;

Specyfika poszczególnych grup sprawców przemocy wymaga opracowania szczegółowych zasad selekcji i naboru uczestników opartych o dokonanie rozpoznania diagnostycznego.

- c. Podstawową formą oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych jest praca grupowa. Pożądane jest jednak również prowadzenie pracy indywidualnej. W minimalnym zakresie, spotkania indywidualne powinny otwierać i zamykać uczestnictwo w programie korekcyjno-edukacyjnym. Zarówno jedna, jak i druga forma oddziaływania na sprawcę wymaga dokonania rozpoznania diagnostycznego. Dla zaplanowania adekwatnych działań wobec sprawcy niezbędne jest zebranie informacji na temat funkcjonowania sprawcy, jego sytuacji rodzinnej i zawodowej, specyfiki stosowanej przemocy oraz cech osobowościowych istotnych dla prowadzenia pracy korekcyjnej.
- d. Do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych nie mogą być przyjmowane osoby:
- z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi
 - chore psychicznie
 - uzależnione od alkoholu lub środków psychoaktywnych, które nie odbyły podstawowego etapu leczenia
- e. Programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych narzucają uczestnikom:
- formalne wymogi uczestnictwa w programie,
 - zasady zachowania w trakcie pracy w grupie,
 - obowiązek powstrzymywania się od stosowania przemocy wobec członków rodziny oraz innych osób
 - wymóg uznania odpowiedzialności za stosowaną przemoc
 - wymóg powstrzymania się od spożywania napojów alkoholowych oraz środków psychoaktywnych, w przypadku osób, które ukończyły leczenie odwykowe
 - sankcje za uchylenie się od udziału w programie dla osób, których uczestnictwo związane jest z decyzjami sądu ograniczającymi wolność osobista
- f. Zajęcia prowadzone w ramach programów korekcyjno edukacyjnych powinny odbywać się w małych grupach – maksymalnie do 15 osób. Cykl korekcyjno-edukacyjny powinien obejmować minimum 60 – 120 godzin zajęć, odbywających się w maksymalnie cotygodniowych odstępach czasu. W praktyce długość cykli korekcyjno-edukacyjnych będzie uzależniona od rodzaju i specyfiki grupy sprawców.
- g. Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne powinny być prowadzone przez dwie osoby – kobietę i mężczyznę z wyższym wykształceniem odpowiednim przygotowaniem psychologicznym oraz przeszkoleniem z zakresu przeciwdziałania przemocy. Prowadzenie zajęć przez współdziałające ze sobą osoby różnej płci pozwala pokazać sprawcom modelową, partnerską relację pomiędzy kobietą a mężczyzną.
- h. Osoby prowadzące oddziaływania korekcyjno-edukacyjne powinny nawiązać i podtrzymywać kontakt z rodzinami sprawców, wobec których ci stosowali przemoc. Pozwala to uzyskać rzetelną informację na temat zachowania

sprawców poza grupą oraz dokonywanych postępów, zwiększa to również bezpieczeństwo ofiar. Zakończenie cyklu korekcyjno-edukacyjnego powinny stanowić konsultacje partnerskie, skoncentrowane na nauce konstruktywnej komunikacji i współżycia w rodzinie z poszanowaniem praw wszystkich członków rodziny.

- i. Instytucje i organizacje realizujące programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych powinny monitorować zachowanie sprawców, zarówno w trakcie realizacji programu jak i w okresie do 3 lat po jego zakończeniu. Monitorowany i ewaluowany powinien być również przebieg i efekty realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych.
- j. Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych winna być prowadzona przez jednostki powiatowe, oddziaływania te należy uzupełnić wykonywaniem przez sprawców prac społecznie użytecznych – podmiotem odpowiedzialnym za realizację wyżej wymienionych prac powinny być jednostki samorządu terytorialnego, we współpracy z organizacjami pozarządowymi.
- k. Niezbędne jest zabezpieczenie na terenie wszystkich jednostek organizacyjnych pomocy społecznej szczebla gminnego i powiatowego (PCPR, OPS) odpowiednich warunków dla osób udzielających pomocy w ramach pierwszego kontaktu oraz wyznaczenie osoby odpowiedzialnej za udzielanie pomocy i wsparcia rodzinom uwikłanym w przemoc, w ramach pierwszego kontaktu.
- l. Ramy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zawarte w niniejszym programie stanowią podstawę dla opracowywania programów powiatowych, dostosowanych do lokalnie występujących warunków i potrzeb.

Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie winny być prowadzone zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 lipca 2006 roku, w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych (Dz.U. z 2006 r. Nr 127 poz. 890).

8.4. CELE I REZULTATY ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH

Celem strategicznym oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie jest ograniczenie problemu przemocy domowej. Do osiągnięcia tego celu przyczynią się działania realizowane w ramach następujących celów operacyjnych:

- podniesienie poziomu wiedzy sprawców na temat przemocy w rodzinie
- rozwój świadomości własnych zachowań przemocowych wobec bliskich
- rozwój umiejętności samokontroli oraz rozwiązywania konfliktów bez użycia przemocy
- zmiana postaw wobec przemocy w rodzinie
- rozwój form pracy ze sprawcą przemocy
- podniesienie poziomu jakości pomocy udzielanej sprawcom przemocy i rodzinom dotkniętym przemocą
- zmniejszenie liczby sprawców przemocy

Zakładane rezultaty:

- zwiększenie poziomu wiedzy sprawców na temat przemocy
- wzrost świadomości stosowanych zachowań przemocowych
- wzrost liczby sprawców potrafiących kontrolować swoje agresywne zachowania oraz rozwiązywać konflikty bez użycia przemocy
- zmniejszenie społecznej tolerancji dla przemocy w rodzinie
- utworzenie grup korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy
- wzrost liczby specjalistów przygotowanych do realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych
- mniejsza liczba sprawców przemocy

IX. SPOSÓB REALIZACJI PROGRAMU, ZARZĄDZANIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA ORAZ ZASADY FINANSOWANIA

Zakłada się, że Małopolski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2007 – 2013 będzie stanowił interdyscyplinarną strategię działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy domowej, realizowaną przez wszystkie instytucje i organizacje zobligowane do podejmowania działań w tym zakresie, zarówno na poziomie gmin, powiatów jak i województwa. Ze względu na interdyscyplinarny charakter programu oraz szerokie spektrum celów i zadań zaplanowanych na poziomie ogólnym, umożliwiającym dostosowywanie podejmowanych działań do lokalnych potrzeb, cele programu realizowane będą, w formie pracy ciągłej przez cały okres programowania.

Działania skierowane do społeczności, władz lokalnych i innych decydentów, instytucji i organizacji pozarządowych z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, kadr specjalistycznych, ofiar i sprawców przemocy domowej będą miały charakter zarówno profilaktyczny (promowanie, propagowanie zachowań alternatywnych wobec przemocy, nowatorskich rozwiązań), edukacyjny (upowszechnianie wiedzy na temat przemocy i jej negatywnych skutków, kształtowanie właściwych postaw, w tym braku akceptacji dla przemocy), pomocowy (specjalistyczne poradnictwo, działania terapeutyczne, korekcyjno-edukacyjne, informowanie o możliwościach i miejscach uzyskania pomocy) wspierający (wsparcie merytoryczne i praktyczne służb pomocowych, wzmacnianie i aktywizowanie instytucji i organizacji, rozwój instytucjonalny, współpraca i wymiana doświadczeń).

Program będzie zarządzany przez Zespół ds. wdrażania programu, powołany w drodze przekształcenia Zespołu Zadaniowego, który opracował niniejszy program. Prace Zespołu Zarządzającego programem będzie koordynował Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Zespół będzie spotykał się raz na kwartał celem m.in. wymiany informacji i doświadczeń, inicjowania i opracowywania szczegółowych planów działań oraz corocznego harmonogramu. Zespół będzie również przygotowywał proces monitorowania programu. Program będzie monitorowany corocznie, w celu sprawdzenia czy zadania ujęte w programie są realizowane zgodnie z planem. Porównanie informacji, danych na temat postępów realizacji programu z uprzednio przyjętym planem pozwoli na rejestrację bezpośrednich rezultatów prowadzonych działań oraz na zweryfikowanie tempa i kierunku, w którym zmierza program.

Dla zbadania skuteczności programu, w trakcie jego realizacji oraz po jej zakończeniu przeprowadzona zostanie ewaluacja. Szersze spojrzenie na program oraz sposób jego wdrażania dokonane w drodze identyfikacji i oceny celów, sposobów realizacji, długofalowych efektów programu dostarczy wniosków, co do skuteczności programu oraz ewentualnych potrzeb związanych z wzmocnieniem oddziaływania programu, usprawnienia procesów zarządzania czy modyfikacji lub zmian priorytetowych kierunków działań. Pozyskanie dodatkowych informacji na temat procesów, efektów programu, kontekstu, krytyczna analiza istniejących i zebranych danych oraz ocena efektywności procesu realizacji i skutków programu zostanie powierzona do przeprowadzenia ekspertom zewnętrznym.

Zakłada się, że niniejszy program będzie finansowany w różnych formach, z wykorzystaniem wielu źródeł finansowania, wskazanych na poziomie ogólnym

z uwagi na ramowy charakter programu oraz konieczność corocznego planowania szczegółowego harmonogramu realizacji zadań w danym roku. Część środków, przeznaczona na realizację zadań samorządu województwa wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz na wspieranie organizacji pozarządowych będzie pochodziła z budżetu samorządu województwa. Program przewiduje zadania, które będą finansowane i współfinansowane przez gminy i powiaty województwa małopolskiego oraz instytucje z poziomu wojewódzkiego. Źródłem finansowania będzie również budżet państwa, z którego pochodzą środki przeznaczone na realizację zadań powiatów z zakresu administracji rządowej. Uwzględnia się również rzeczowe wkłady własne instytucji i organizacji zaangażowanych w realizację programu oraz możliwość tworzenia projektów finansowanych ze środków unijnych.

SPISY ILUSTRACJI, WYKRESÓW I TABEL

Spis ilustracji

Rys. 1. Interwencje domowe w sprawie przemocy w rodzinie w powiatach małopolski na 10000 mieszkańców.....	25
Rys. 2. Schemat budowy lokalnych koalicji	30
Rys. 3. Mapa pomocy rodzinie uwikłanej w przemoc	37

Spis wykresów

Wykres 1. Zestawienie liczby interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie z liczbą pozostałych interwencji domowych, nie związanych z przemocą w rodzinie, przeprowadzonych przez Policję małopolską w 2005 roku	17
Wykres 2. Porównanie ilości przeprowadzonych na terenie województwa małopolskiego interwencji domowych oraz wypełnionych „Niebieskich Kart” w latach 1999 – 2005	18
Wykres 3. Miejsce interwencji wobec przemocy w rodzinie w 2005 roku	18
Wykres 4. Zestawienie miejsc interwencji domowych dotyczących przemocy w rodzinie przeprowadzonych w latach 2003 – 2005.....	19
Wykres 5. Zestawienie liczby pokrzywdzonych na skutek przemocy w rodzinie w latach 1999 – 2005	19
Wykres 6. Pokrzywdzeni w wyniku przemocy domowej w 2005 roku.....	20
Wykres 7. Ofiary przemocy domowej ujawnione w latach 1999 – 2005 w ramach realizacji procedury policyjnej „Niebieska Karta”	20
Wykres 8. Sprawcy przemocy domowej wykazani w procedurze Niebieskie Karty w latach 2003 – 2005	21
Wykres 9. Sprawcy przemocy domowej w 2005 roku.....	21
Wykres 10. Sprawcy przemocy domowej ujawnieni w latach 2003 – 2005 w ramach realizacji procedury policyjnej „Niebieska Karta”	22
Wykres 11. Sprawcy przemocy domowej, działający pod wpływem alkoholu, ujawnieni w latach 2003 – 2005 w ramach realizacji procedury policyjnej „Niebieska Karta”.....	22
Wykres 12. Zestawienie liczby sprawców przemocy domowej ogółem z liczbą sprawców, działających pod wpływem alkoholu, ujawnieni w latach 1999 – 2005 w ramach realizacji procedury policyjnej „Niebieska Karta”	23
Wykres 13. Liczba skazanych w sprawach o znęcanie (art. 207 kk) w sądach okręgu krakowskiego w latach 2004-2005	26
Wykres 14. Liczba skazanych w sprawach o znęcanie (art. 207 kk) oraz o wypadki w komunikacji (art. 177) kk i kradzieże z włamaniem (art. 279 kk) w sądach krakowskich w latach 2004-2005.....	26

Spis tabel

Tabela 1. Interwencje domowe dotyczące przemocy w rodzinie przeprowadzone w powiatach województwa małopolskiego w 2005 roku	24
Tabela 2. Kontakty gminnych komisji w związku z przemocą w rodzinie.....	28
Tabela 3. Działania podejmowane przez Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w latach 2003 – 2005, wobec członków rodzin, w których dochodziło do przemocy.	29
Tabela 4. Zestawienie celu nadrzędnego i celów operacyjnych programu.....	45
Tabela 5. Zestawienie celów i zadań programu	46
Tabela 6. Zestawienie celów i wskaźników programu.....	48
Tabela 7. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 1. Edukacja społeczna i promocja postaw społecznych oraz działań wolnych od przemocy.....	52
Tabela 8. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 2. Dostępna sieć instytucji świadczących profesjonalną pomoc osobom i rodzinom uwikłanym w przemoc	54
Tabela 9. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 3. Szeroka oferta form pomocy i wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc w rodzinie	55
Tabela 10. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 4. Wysoka jakość i skuteczność pomocy udzielanej rodzinom doznającym przemocy.....	57
Tabela 11. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 5. Efektywna współpraca instytucji i organizacji na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie.....	58
Tabela 12. Realizatorzy zadań w ramach celu operacyjnego 6 Ponadresortowy system informacji nt. przemocy w rodzinie, działań, podejmowanych na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy domowej oraz możliwości uzyskania pomocy.....	59

BIBLIOGRAFIA

- Broniś Jadwiga, Ręką nie rozwiążesz problemu. Program psychoedukacyjny dla sprawczyń przemocy domowej, [w:] Niebieska Linia Nr 4/45/2006, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa, 2006.
- Głuszak Małgorzata (red.), Przemoc w rodzinie. Poradnik dla osób doznających przemocy w rodzinie, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Kraków, 2006.
- Herman Judith Lewis, Przemoc. Uraz psychiczny i powrót do równowagi, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, 2002.
- Herzberger Sharon D., Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa, 2002.
- Informacja dotycząca demoralizacji i przestępczości nieletnich za rok 2005 na terenie województwa małopolskiego, Wydział Prewencji, Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie, Kraków, 2006.
- James Richard K., Gilliland Burl E., Strategie interwencji kryzysowej. Pomoc psychologiczna poprzedzająca terapię, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa, 2006
- Kądziela Katarzyna, Europejskie prawo wobec przemocy w rodzinie, [w:] Niebieska Linia Nr 2/43/2006, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa, 2006.
- Krahe Barbara, Agresja, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, 2004.
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, 2006.
- Linowski Krzysztof, Agresja – więzienie – pomoc, [w:] Niebieska Linia Nr 4/45/2006, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa, 2006.
- Linowski Krzysztof, Wysocki Izydor, Oddziaływania psychokorekcyjne na skazanych agresywnych w warunkach penitencjarnych, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości w Ostrowcu Św., Ostrowiec Świętokrzyski, 2005.
- Madanes Cloe, Przemoc w rodzinie. Psychoterapia sprawców i ofiar, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, 2005.
- Na temat. Dziecko – ofiara przemocy seksualnej, Nr 1/2005, Dom Wydawniczo-Reklamowy *tematy*, Kraków, 2005
- Na temat. Profilaktyka i leczenie zjawiska przemocy domowej, Nr 1/2006, Dom Wydawniczo-Reklamowy *tematy*, Kraków, 2006
- Polanowski Jarosław, Prawo w obronie pokrzywdzonych, [w:] Niebieska Linia Nr 2/43/2006, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa, 2006.
- Przewodnik do realizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Instytut Psychologii Zdrowia PTP, Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie Niebieska Linia, Warszawa, 2005.
- Raport o stanie zagrożenia demoralizacją i przestępczością nieletnich w 2000 roku, Wydział Prewencji, Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie, Kraków, 2001.
- Raport o rozpoznanych zjawiskach patologii społecznej, przestępczości i demoralizacji nieletnich w 2001 roku, Wydział Prewencji, Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie, Kraków, 2002.
- Raport o zjawiskach patologii społecznej, stanie przestępczości i demoralizacji nieletnich oraz przedsięwzięciach w zakresie prewencji kryminalnej w 2002 roku, Wydział Prewencji, Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie, Kraków, 2003.
- Raport o zjawiskach patologii społecznej, stanie przestępczości i demoralizacji nieletnich oraz przedsięwzięciach w zakresie prewencji kryminalnej w 2003 roku, Wydział Prewencji, Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie, Kraków, 2004.
- Raport o zjawiskach patologii społecznej, stanie przestępczości i demoralizacji nieletnich oraz przedsięwzięciach w zakresie prewencji kryminalnej w 2004 roku, Wydział Prewencji, Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie, Kraków, 2005.

Rusińska Agnieszka, Piotr Wojnowski, Od zaprzeczenia do zadośćuczynienia, [w:] Niebieska Linia Nr 4/45/2006, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa, 2006.

Sasał Hanna Dorora, Niebieskie Karty. Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie, Wydawnictwo Edukacyjne PARPA, Warszawa, 2005

www.cbos.pl

www.krakow.po.gov.pl

www.krakow.so.gov.pl

www.kuratorium.krakow.pl

www.mps.gov.pl

www.nowy-sacz.so.gov.pl

www.prokuratura-nowysacz.pl

www.prokuratura.tarnow.pl

www.sejm.gov.pl

www.tarnow.so.gov.pl

www.wdr.diecezja.krakow.pl

www.uzaleznienia-malopolska.pl/pzwm/